

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/292976382>

Türkiye'de Turizm

Chapter · January 2016

CITATIONS

0

READS

1,379

1 author:

[Salih Kusluvan](#)

Istanbul Medeniyet Universitesi

34 PUBLICATIONS 648 CITATIONS

SEE PROFILE

8

Prof.Dr. Salih KUŞLUVAN

Amaçlarımız

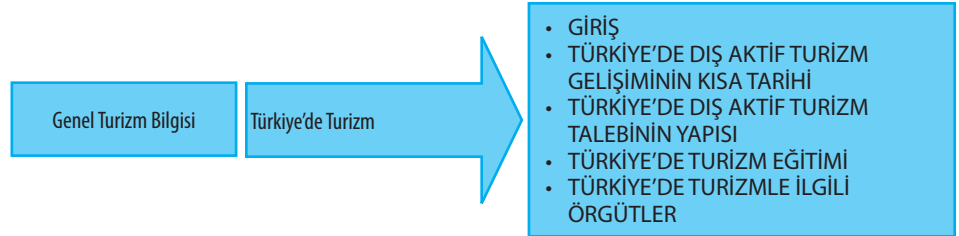
Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

- Türkiye’de dış aktif turizm sektörünün tarihsel gelişimini ve ekonomiye katkısını özetleyebilecek,
- Türkiye’de dış aktif turizmin talep yapısını kavrayabilecek,
- Türkiye’de turizm eğitiminin yapısını ve sorunlarını açıklayabilecek,
- Türkiye’de kamu sektöründeki ulusal turizm örgütlerini ve işlevlerini tanıyabilecek,
- Türkiye’de özel sektördeki turizmle ilgili ulusal sivil toplum örgütlerini ve amaçlarını ayırt edebilecek, bilgi ve becerilere sahip olabileceksiniz.

Anahtar Kavramlar

- Türkiye’de Turizm
- Dış Aktif Turizm
- Turizm Eğitimi
- Turizm Örgütleri

İçindekiler

Türkiye’de Turizm

Prof. Dr. Salih KUŞLUVAN

GİRİŞ

Turizm faaliyeti, ziyaretçilerin gittiği veya yöneldiği ülke esas alınarak yapılan sınıflamaya göre üç temel grupta ele alınmaktadır. İç turizm (domestic tourism), ‘bir ülkede ikamet eden ziyaretçilerin ülke içinde yaptıkları turizm faaliyetini (seyahatlerini) ifade eder (United Nations, 2010: 9). **Dış aktif turizm** ya da ülkeye yönelik turizm (inbound tourism), ‘ülke dışından gelen ve geldikleri ülkede ikamet etmeyen ziyaretçilerin yaptıkları turizm faaliyetini (seyahatlerini)’ ifade eder (United Nations, 2010: 9). Dış pasif turizm veya ülke dışına yönelik turizm ise ‘bir ülkede ikamet eden ziyaretçilerin kendi ülkeleri dışına yapmış oldukları turizm faaliyetini’ ifade eder (United Nations, 2010: 9). Bu bölümde Türkiye’de dış aktif turizm faaliyetinin tarihi ve gelişimi özetlenmekte ve Türkiye ekonomisine katkısı açısından mevcut durumu ortaya konmaktadır. Daha sonra ise Türkiye’de dış aktif turizm talebinin ve turizm eğitiminin yapısı açıklanacaktır. Son kısımda ise turizmle ilgili kamu ve özel sektör örgütleri incelenmektedir.

Dış aktif turizm ya da ülkeye yönelik turizm (inbound tourism), ‘ülke dışından gelen ve geldikleri ülkede ikamet etmeyen ziyaretçilerin yaptıkları turizm faaliyetini’ (seyahatlerini) ifade eder.

TÜRKİYE’DE DIŞ AKTİF TURİZM GELİŞİMİNİN KISA TARİHİ

Türkiye’de dış aktif turizm gelişimini Cumhuriyet öncesi dönem ve Cumhuriyet sonrası dönem olarak incelemek mümkündür.

Cumhuriyet Öncesi Dönem

Türkiye’nin bulunduğu coğrafya, uygun iklimi, zengin doğal kaynakları ve verimli toprakları nedeniyle her tarihsel dönemde cazibe merkezi olmuştur. Eski çağlardan beri birçok kavim Anadolu’ya göç ederek yerleşmiş veya Anadolu’yu işgal etmiştir. Bu kavimlerin başlıcaları Hititler, Frigler, Lidyalılar, İyonlar, Urartular, Persler, Yunanlılar, Romalılar, Bizanslılar ve Türklerdir. Dolayısıyla Anadolu (güneşin doğduğu yer) tarih boyunca sosyal hareketliliğin yoğun olduğu bir coğrafya olmuştur. Türkiye topraklarında ilk ve ortaçağda turizm faaliyeti kapsamında değerlendirebileceğimiz sosyal hareketliliğin temel sebepleri ticaret (iş) yapmak, şifa bulmak, spor ve gösteri etkinliklerini seyretmek ve kutsal yerleri (tapınakları) ziyaret etmek olmuştur (Avcıkurt, Köroğlu ve Sarioğlu, 2013; Eralp, 1983; Göksan, 1978; Hacıoğlu, 2000). Ayrıca Romalıların rekreasyon amacıyla sayfiye yerlerine ve yazlık konutlarına gittikleri ve Anadolu’daki sanat eserlerini görmek için seyahat ettikleri de bilinmektedir (Avcıkurt, Köroğlu ve Sarioğlu, 2013; Göksan, 1978; Toskay, 1983). Buna ilaveten batılı gezginler için Osmanlı İmparatorluğu gizemli doğu imajıyla, tarih boyunca bilimsel, dinsel veya bireysel merak nedeniyle önemli bir çekim merkezi olmuştur (Akçura, 2013). Özellikle İstanbul’daki Bizans eserleri, camiler; Ege ve Anadolu’daki antik

Türkiye topraklarında ilk ve ortaçağda turizm faaliyeti kapsamında değerlendirilebileceğimiz sosyal hareketliliğin temel sebepleri ticaret (iş) yapmak, şifa bulmak spor ve gösteri etkinliklerini seyretmek ve kutsal yerleri (tapınakları) ziyaret etmek olmuştur.

Anadolu'da XIII. yüzyıldan itibaren Selçuklu Türkleri tarafından önemli ticaret yolları üzerinde kurulan, ücretsiz olan ve yolcuların hayvanlarıyla konaklayabileceği kervansaraylar ve hanlar özellikle ticaret amaçlı seyahatlerin gelişmesine hız kazandırmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde ulaşım ve alt yapı olanaklarının genişletilmesi, ticaret yollarının güvenliğinin sağlanması ve han ve kervansarayların yapılmaya devam edilmesi seyahatleri kolaylaştırıcı rol oynamıştır

kent kalıntıları seyyahların en çok ziyaret ettiği yerler olmuştur (Akçura, 2013). Osmanlı imparatorluğu ile ilgili hatıraların yer aldığı seyahatnamelerin tarihi XVI. yüzyıla kadar gitmektedir. Anadolu'da XIII. yüzyıldan itibaren Selçuklu Türkleri tarafından önemli ticaret yolları üzerinde kurulan, ücretsiz olan ve yolcuların hayvanlarıyla konaklayabileceği kervansaraylar ve hanlar, özellikle ticaret amaçlı seyahatlerin gelişmesine hız kazandırmıştır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde ulaşım ve alt yapı olanaklarının genişletilmesi, ticaret yollarının güvenliğinin sağlanması ve han ve kervansarayların yapılmaya devam edilmesi seyahatleri kolaylaştırıcı rol oynamıştır (Avcıkurt, Köroğlu ve Sarioğlu, 2013; Toskay, 1983). Osmanlı döneminde hanlar haricinde Batı standartlarında ilk otel olan Hotel d'Angleterre (İngiltere Otel) 1841 yılında açılmıştır (Akçura, 2013). Ancak modern anlamda Türkiye'de aktif dış turizm hareketlerinin başlangıcı olarak Avrupa'dan ilk organize grupların gelmeye başladığı tarih olan 1863 gösterilmektedir (Özdemir, 2013a). Beyazıt'ta kurulan Osmanlı Sergisi'ni (Sergi-i Umumi-i Osmani) görmek için Viyana'dan ve diğer Avrupa ülkelerinden gazeteci, iş adamı ve fabrikatörlerden oluşan 142 kişilik bir grup 1863'de İstanbul'u ziyaret etmiştir (Akçura, 2013; Özdemir, 2013a). Bu sergi, özellikle İstanbul'a yakın çevrelerden de yoğun ilgi görmüş ve ziyaret edilmiştir. Aynı yılda Angleterre otelinin sahibi Misiri İstanbul'dan Avrupa'ya uzanan 42 günlük bir gezinin ilanlarını da gazetelerde yayımlamıştır (Akçura, 2013). Wagon Litts şirketine ait Orient Express'in 1895 yılında sadece rayları kullanarak Avrupa'dan İstanbul'a sefere başlamasıyla seyahatler ve bu şirkete ait otel yatırımları artmıştır (Akçura, 2013). Aynı yıl Wagon Litts şirketine bağlı Pera Palace oteli açılmıştır. Gelen yabancı turist sayısının artmasıyla 1890 yılında 'Seyyahine Tercümanlık Edenler Hakkında Tatbik Edilecek 190 Sayılı Nizamname' yayınlanmış ve seyahat eden yabancılara çevirmenlik ve rehberlik yapabilmenin şartları ve ilkeleri açıklanmıştır. Cumhuriyet dönemi öncesi dış aktif turizm gelişiminin İstanbul merkezli olarak başladığını söylemek mümkündür.

SIRA SİZDE

Anadolu'dan geçen ve Doğu ile Batı arasındaki ticari faaliyetler için kullanılan İpek yolu'nun XVI. yüzyıldan itibaren önemini kaybetmeye başlamasının nedenleri neler olabilir?

Cumhuriyet Sonrası Dönem

Cumhuriyet kurulduktan sonra Türkiye'de özellikle dış aktif turizmin hızlı bir şekilde gelişmeye başlaması 1980 yılından sonra olmuştur. Bu nedenle Cumhuriyet sonrası dönem 1980 öncesi dönem ve 1980 sonrası dönem olarak iki zaman diliminde ele alınacaktır.

1980 Öncesi Dönem

Dünyadaki siyasi istikrarsızlık, ekonomik buhran, ikinci dünya savaşı gibi olumsuzluklar 1923'den sonra Türkiye'de turizm gelişimini olumsuz etkilemiştir

Yeni kurulan Cumhuriyetin içte ve dışta çözmesi gereken ekonomik, sosyal ve siyasal sorunlar (örneğin eğitim ve sanayileşme gibi sorunları), dünyadaki siyasi istikrarsızlık, ekonomik buhran, İkinci Dünya Savaşı gibi olumsuzluklar 1923'ten sonra Türkiye'de turizm gelişimini olumsuz etkilemiştir (Avcıkurt, Köroğlu ve Sarioğlu, 2013). Dünya turizmindeki gelişmelere paralel olarak 1950'li yılların ortalarından sonra Türkiye'de turizm sektöründe hem iç turizmde hem de ülkeye yönelik (dış aktif) turizmde bir artış yaşanmaya başlamıştır (Akçura, 2013). Örneğin Türkiye'ye gelen ziyaretçi sayısı 1950 yılında 28.625'ten planlı kalkınmanın uygulanmaya başladığı tarih olan 1963 yılında 198.841 kişiye yükselmiş, ancak uluslararası turizme katılanların sayısı çok büyük oranlarda arttığından Türkiye'nin uluslararası ziyaretçilerden aldığı pay oransal olarak çok artmamış, 1950'de %0,1 iken 1960 yılına kadar değişmemiş ve 1963 yılında %0,2 düzeyinde kalmıştır (Tablo 8.1). Uluslararası turizm gelirlerinden Türkiye'nin aldığı pay ise 1950'de % 0,2'den 1963'te %0,07 ya gerilemiştir (Tablo 8.1).

Yıllar	Türkiye'ye Gelen Uluslararası Ziyaretçi Sayısı	Uluslararası Turizme Katılanlardan Türkiye'nin Aldığı Pay (%)	Dış Aktif Turizm Gelirleri (Milyon \$)	Uluslararası Turizm Gelirlerinden Türkiye'nin Aldığı Pay (%)
1950	28.625	0,1	6	0,2
1955	79.369	0,1	1,9	-
1960	94.077	0,1	5,4	0,07
1963	198.841	0,2	7,6	0,07

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Dünya Turizm Örgütünün Verilerinden Alınmıştır veya Hesaplanmıştır.

Türkiye'de 1961 anayasası ile planlı kalkınma dönemi başlamış ve 1963 yılından itibaren turizm yatırımlarına ve gelişimine beş yıllık kalkınma planları ile yön verilmeye başlanmıştır. Kalkınma planlarında turizmle ilgili turist sayısı, turizm geliri, turizm harcamaları ile ilgili hedefler yanında turizm politikalarına, planlarına ve stratejilerine de yer verilmiştir.

Yıllar	Türkiye'ye Gelen Uluslararası Ziyaretçi Sayısı	Uluslararası Turizme Katılanlardan Türkiye'nin Aldığı Pay (%)	Dış Aktif Turizm Gelirleri (1000 \$)	Uluslararası Turizm Gelirlerinden Türkiye'nin Aldığı Pay (%)
1965	361.758	0,3	13.758	0,1
1970	724.784	0,4	51.597	0,2
1975	1.540.904	0,7	200.861	0,4
1980	1.288.060	0,4	326.654	0,3

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Dünya Turizm Örgütünün Verilerinden Alınmış veya Hesaplanmıştır.

Kalkınma planlarının başlamasından sonra yurtdışından gelen turist sayısında kısmen artış sağlanmış ancak Türkiye'nin dış aktif turizmden elde ettiği turizm gelirleri ve uluslararası turizme katılanlardan aldığı pay çok az bir artış göstermiş ve 1980'li yılların ortalarına kadar çok fazla değişmemiştir (Tablo 8.2). Netice olarak Türkiye 1960 ve 1970'lerde büyük artış gösteren uluslararası turizmden yeterli payı alamamış ve gerekli büyümeyi sağlayamamıştır (Karamustafa ve Kuşluvan, 1999).

Cumhuriyetin kurulmasından 1980'li yıllara kadar olan dönemde turizm sektörünün fazla gelişmemesinin sebepleri arasında İkinci Dünya Savaşı, ekonomik krizler (1929, 1974), Türkiye'deki siyasi istikrarsızlık, Türkiye'nin kitle deniz turizminden ziyade pazar olarak daha sınırlı olan tarih-kültür turizmini geliştirmek istemesi, turizm sektörüne hizmet verecek altyapı ve üstyapı olanaklarının yetersiz olması, iç pazarın yetersiz olması, yabancı sermaye yetersizliği, turizm sektörünün Türkiye'nin öncelikleri arasında olmaması, Türkiye'nin 1980 yılına kadar ithal ikameci sanayileşme adlı ekonomik büyüme modelini benimsemesi ve sanayileşmenin öncelikli olması sayılabilir (Karamustafa ve Kuşluvan, 1999; Kuşluvan, 1994). Ancak 1923-1980 yılları arasında turizmin ekonomik öneminin farkına varılmış, özellikle turizmle ilgili kurumsal ve fiziksel altyapının oluşturulması açısından çok önemli gelişmeler kaydedilmiş ve turizm yatırımları ve gelişimi teşvik edilmiştir (Ünlüönen ve Tayfun, 2013). Bu gelişmelerin bazıları aşağıda özetlenmiştir (Akçura, 2013, Çavuş, Ege, Çolakoglu, 2013, Örs, 2005; Özdemir, 2013b);

- Turizm alanında 1923 yılında Türkiye Seyyahin Cemiyeti kurulmuştur. Bu kuruluş daha sonra ismini 'Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu' olarak değiştirmiştir. Atatürk'ün ve yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin önde gelenlerinin girişimle-

Tablo 8.1

Seçilmiş Yıllarda Türkiye'ye Gelen Ziyaretçi Sayısı ve Dış Aktif Turizm Gelirleri ve Uluslararası Ziyaretçi ve Turizm Gelirleri Bakımından Türkiye'nin Payları, 1950-1963.

Tablo 8.1

Seçilmiş Yıllarda Türkiye'ye Gelen Ziyaretçi Sayısı ve Dış Aktif Turizm Gelirleri ve Uluslararası Ziyaretçi ve Turizm Gelirleri Bakımından Türkiye'nin Payları, 1965-1980.

Türkiye'de 1961 anayasası ile planlı kalkınma dönemi başlamış ve 1963 yılından itibaren turizm yatırımlarına ve gelişimine beş yıllık kalkınma planları ile yön verilmeye başlanmıştır.

1923-1980 yılları arasında turizmin ekonomik öneminin farkına varılmış, özellikle turizmle ilgili kurumsal ve fiziksel altyapının oluşturulması açısından çok önemli gelişmeler kaydedilmiş ve turizm yatırımları ve gelişimi teşvik edilmiştir.

riyle kurulan ve kamu yararına çalışan bu dernek, gümrük ve trafik mevzuatı ile ilgili özel görevler üstlenmiş, Türkiye'nin ilk tanıtım afişlerini, yol haritalarını, otel rehberlerini ve broşürlerini hazırlamış, ilk tercüman rehberlik sınavlarını yapmış, turizm ile ilgili incelemeler gerçekleştirmiştir.

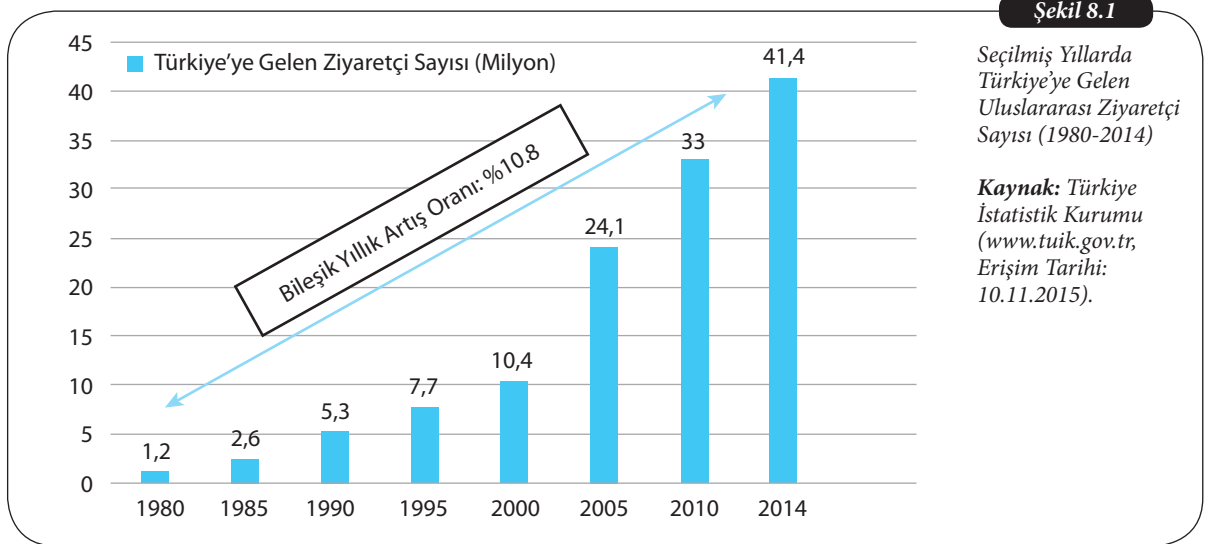
- Turizmin gelişimi için zaruri olan kara, hava, deniz ve demiryolları ulaşımın kurumsal altyapısı için önemli kuruluşlar kurulmuş ve yatırımlar yapılmıştır. Örneğin 1925 yılında Türkiye Teyyare Cemiyeti, 1933 yılında Türk Havayolları İşletme İdaresi adını almıştır. Ulaştırma alanında 1924 yılından itibaren Türkiye'nin ilk yataklı treni faaliyet geçmişi ve İstanbul-Ankara, İstanbul-Sivas, İstanbul-Trablusşam, İstanbul-Elazığ arasında yataklı tren seferleri başlamıştır. Demir yolu uzunluğu 1945 yılında iki katına çıkarak 7000 kilometreye ulaşmıştır. Denizcilik alanında Seyr-i Sefain İdaresinin kurulması turizm alanında atılan diğer önemli adımdır. Kara yollarında otobüs işletmeciliği geliştirilmiştir.
- Türkiye'nin ilk seyahat acentası olan Natta (National Turkish Tourist Agency-Milli Türk Seyahat Acentalığı) 1925 yılında kurulmuş ve bunu başka seyahat acentaları takip etmiştir.
- Ankara'nın ilk ve modern oteli Ankara Palas 1928'de açılmış ve Ankara'daki otel sayısı 1940'larda artmıştır.
- Türkiye'de turizmin kamu yönetimi içindeki örgütlenmesinin gerekliliği dikkate alınarak 1937 yılında, turizm çalışmalarını yürütmek üzere "İktisat Vekâleti Dış Ticaret Dairesi"ne bağlı "Türk Ofis" kurulmuştur. Türk Ofisin yayın ve tanıtım işlerini yürüten birimi içindeki "Turizm Masası" önce 1938'de ayrı bir şubeye, ardından da 1939'da Ticaret Bakanlığının kurulması ile "Turizm Müdürlüğü"ne dönüştürülmüştür. Turizm Müdürlüğü 1940 yılında "3857 Sayılı Başvekâlete Bağlı Matbuat Umum Müdürlüğü Teşkiline ve Vazifelerine Dair Kanun" uyarınca kurulan ve 1943'de Basın Yayın Genel Müdürlüğü adını alan birim içinde "Turizm Müdürlüğü" oluşturulmuştur. Turizm ile ilgili faaliyetler 30 Haziran 1949'dan başlayarak, 5392 Sayılı Yasa ile kurulan "Basın, Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü"ne bağlı "Turizm Dairesi" tarafından yürütülmüştür. Turizmin kamu yönetimi içinde bakanlık düzeyinde ilk defa örgütlenmesi ise 1957 tarih ve 4951 sayılı Kanun ile "Basın, Yayın ve Turizm Vekâleti (Bakanlığı)" adıyla yeni bir bakanlığın kurulmasıyla gerçekleşmiştir. Bu bakanlık daha sonra 1963 tarihli ve 265 sayılı Kanun kapsamında "Turizm ve Tanıtma Bakanlığı"na dönüştürülmüştür.
- Turizmde öncü ve örnek turistik tesisler kurmak ve bunları işletmek, turistik tesis yapacaklara düşük faizli ve uygun vadeli (15 ve 20 yıl süreli) turizm kredileri vermek amacıyla 1954 Ziraat Bankasının himayesinde Turizm Bankası A.Ş. kurulmuştur. Bu banka, 1960 yılında Türkiye Cumhuriyeti Turizm bankası adını almış, faaliyetlerini 1988 yılına kadar sürdürmüş, onlarca turist turistik tesis kurmuş ve işletmiştir.
- Turizm yatırımlarını arttırmak için 1950 yılında 5647 Sayılı Turizm Müesseselerini Teşvik Kanunu çıkarılmıştır.
- Yabancı sermaye yatırımlarını arttırmak için önce 1951 yılında 5821 Sayılı Yabancı Sermaye Yatırımlarını Teşvik Kanunu, daha sonra 1954 yılında dünyanın en liberal yabancı sermaye kanunu olan Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu çıkarılmıştır.
- Seyahat acentalarına 1955 yılında 5705 Sayılı "Turizm Büro ve Seyahat Acenteleri Hakkında Talimatnameye" ile Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğünden ruhsatname alma mecburiyeti getirilmiştir. Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı olarak 1972'de 1618 sayılı yasa ile seyahat acentalarının kuruluş ve işleyişinden sorumlu Türkiye Seyahat Acentaları Birliği (TÜRSAB) kurulmuştur.

- 1928 yılında ilk rehberlik kursu açıldı ve bu kursu turizmle ilgili başka kurslar takip etti. Turizm eğitimi veren ilk otelcilik okulu ortaöğretim düzeyinde 1961 yılında, yükseköğretim düzeyinde ise 1965 yılında açılmıştır.
- Planlı kalkınma döneminden başlamak üzere turizm kaynaklarının bölgesel envanterleri çıkarılmış, fiziksel planlama çalışmaları, altyapı yatırımları öncü-örnek tesisler olarak adlandırılan yat limanı, konaklama işletmesi gibi yatırımlar devlet eliyle gerçekleştirilmiştir.
- Dünya Bankası kredisi ile desteklenen ve entegre bir proje olan ‘Güney Antalya Turizm Gelişim Projesi’nin çevre düzeni planı ve yapılabirlik etütleri 1974 başlayıp 1976 yılında tamamlanmış ve böylece ilk kez turizm alanında 1/25.000 ölçekli kıyı planı yapılmıştır.

Turizmin kamu yönetimi içinde bakanlık düzeyinde ilk defa örgütlenmesi ise 1957 tarih ve 4951 sayılı Kanun ile “Basın, Yayın ve Turizm Vekâleti (Bakanlığı)” adıyla yeni bir bakanlığın kurulmasıyla gerçekleşmiştir.

1980 Sonrası Dönem

Türkiye’de dış aktif turizmin gelişmesi açısından 1980 yılı kritik bir başlangıcı ifade eder. Yıllarca devam eden siyasi istikrarsızlık neticesinde 1980 yılında askeri ihtilal yaşanmıştır. Bu dönemde ekonominin genel durumu dış borç, ödemeler dengesi açığı, yabancı döviz kıtlığı, yüksek enflasyon ve grevler yüzünden oldukça kötü bir durumdaydı (Arıcanlı ve Rodrik, 1990; Uysal ve Crompton, 1984). Ekonomik kalkınma stratejisi olarak 1950’li yıllardan beri ithal ikameci sanayileşme modeli izlenmekteydi (Pamuk, 2007) ve turizm sektörü yukarıda açıklandığı üzere fazla gelişmemiştir.

Askerî ihtilalden sonra oluşturulan geçici hükümet, önceki hükümet tarafından hazırlanan ekonomik istikrar paketini uygulamaya koyarak ithal ikameci sanayileşme politikasından ihracata dayalı büyüme ve kalkınma stratejisine yönelmiştir. İhracata dayalı büyüme stratejisinin bir parçası olarak dış aktif turizm sektörü hem yabancı döviz kazandırıcı stratejik bir ihracat sektörü hem de askeri ihtilalden sonra Türkiye’nin olumlu bir imaj yaratmasına yardımcı olacak bir sektör olarak görülmüştür (Kuşluvan, 1994). Bu nedenle kamu sektörü ve hükümetler turizmin geliştirilmesine çok büyük önem vermiş ve turizmin geliştirilmesinde aktif olarak yer almıştır.

Türkiye’de dış aktif turizmin gelişmesi açısından 1980 yılı kritik bir başlangıcı ifade eder.

İthal ikameci büyüme modeli bir ülkede gümrükleri arttırarak ve kotalar getirerek ithalatı azaltma ve ülke içinde üretmeye ve sanayileşmeye ağırlık verme yaklaşımıdır.

DİKKAT

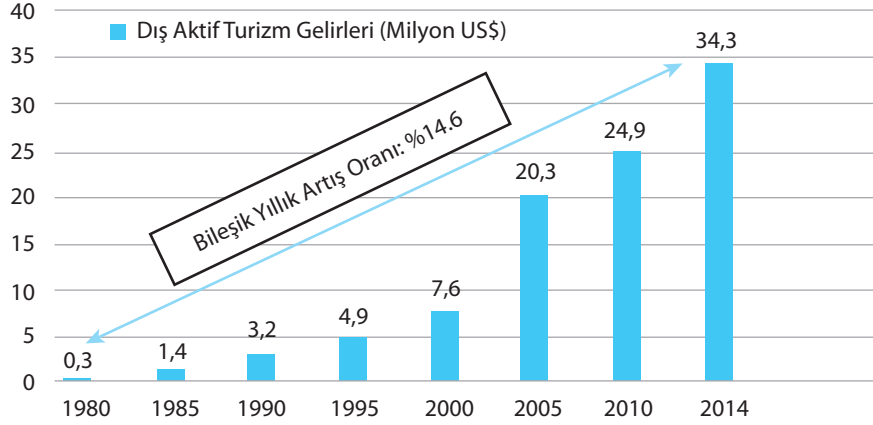

Bir ülke için ithal ikameci ve dışa açık büyüme modellerinin olumlu ve olumsuz yönleri neler olabilir?

Şekil 8.2

Seçilmiş Yıllarda Türkiye'nin Dış Aktif Turizm Geliri (1980-2014)

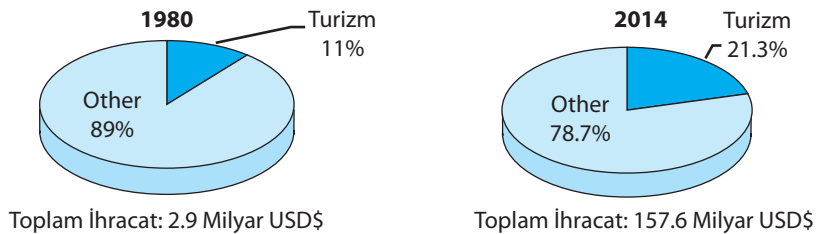
Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (www.tuik.gov.tr, Erişim Tarihi: 10.11.2015).

Ülkeye yönelik turizm faaliyetinin (dış aktif turizmin) gelişimi 1980 sonrası niceliksel olarak incelendiğinde, Türkiye'ye gelen ziyaretçi sayısının bileşik yıllık büyüme veya artış oranının (iniş çıkışların düzeltilmesinden sonra) 1980-2014 yılları arasında %10.8 (Şekil 8.1), aynı dönemde aktif dış turizm gelirinin bileşik yıllık büyüme oranının da %14.6 olduğu görülmektedir (Şekil 8.2). Bir başka ifade ile 1980-2014 yılları arasında, ekonomik durgunluk, doğal afetler, siyasi istikrarsızlık, savaşlar ve terör gibi krizler nedeniyle ortaya çıkan yıllık artış ve azalışlar düzeltildikten sonra, Türkiye'ye gelen ziyaretçi sayısı yıllık %10.8, aktif dış turizm gelirleri de %14.6 artış göstermiştir. Benzer şekilde uluslararası turizm gelirlerinin ihracat içindeki payının 1980 yılında %10 iken 2014 yılında %21.3'e yükseldiği görülmektedir (Şekil 8.3). İhracat miktarının 1980 yılına göre 2014 yılında 54 kat artarak çok daha büyük bir rakama ulaştığı dikkate alınırsa bu oranın oldukça yüksek olduğu görülecektir (Şekil 8.3). Bu üç gösterge tamamen dış aktif turizmin büyümesinden kaynaklanan büyümeyi ifade eder). Dış aktif turizme ilaveten iç turizmdeki büyümenin de katkısıyla turizm işletmesi belgeli yatak sayısında, turizmin gayrisafi milli hasıla içindeki payında ve turizm kaynaklı istihdam oranlarında da büyük artışlar yaşanmıştır. Örneğin 1980-2014 yılları arasında turizm işletmesi belgeli yatak sayısının bileşik yıllık büyüme oranı %8,1 olmuştur (Şekil 8.4). Ayrıca 1980 yılında turizmin gayrisafi milli hasıla içindeki payı %0,6'dan 2014'de %4,3'e yükselmiştir (www.tursab.org.tr, Erişim Tarihi: 10.10.2015). Benzer şekilde 1980 yılında turizm sektörünün toplam istihdam içindeki payı %1'den 2013 yılında 7,5'e yükselmiştir (Akdeniz Turistik Otelciler ve İşletmeciler Birliği -AKTOB, 2014).

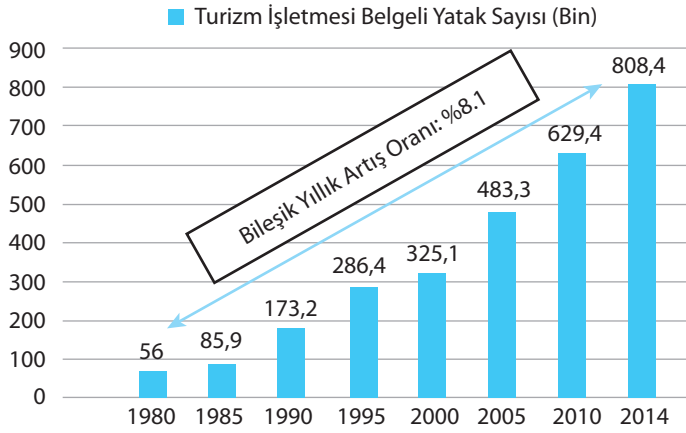
Şekil 8.3

Türkiye'nin Dış Aktif Turizm Gelirlerinin İhracattaki Paylarının 1980 ve 2014 Yıllarında Karşılaştırılması

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (www.tuik.gov.tr, Erişim Tarihi: 23.11.2015)

Şekil 8.4

Seçilmiş Yıllarda
Turizm İşletmesi
Belgeli Yatak Sayısı
(1980-2014).

Kaynak: Kültür ve
Turizm Bakanlığı
(www.kultur.gov.tr,
Erişim Tarihi:
23.11.2015).

Dış aktif turizmin gayrisafi yurt içi hasılaya, istihdama ve yatak sayısı artışına katkısı değerlendirirken, bu artışın kısmen iç turizm faaliyetinin de artışından kaynaklandığını unutmamak gerekir.

DİKKAT

Türkiye'de dış aktif turizmin 1980 sonrasında hızlı bir büyüme göstermesine yol açan birçok faktör söz konusudur. Bu faktörler iç faktörler (Türkiye ile ilgili) ve dış faktörler olmak üzere iki grupta incelenebilir. Dış aktif turizmin Türkiye'de gelişmesine sebep olan iç faktörler şunlardır: (Kuşluvan, 1994; Kuşluvan, 2015; Karamustafa ve Kuşluvan, 1999; Özdemir, 2013b; Tosun, 1999; Yarcın and Ertuna, 2002);

- 1980'den sonra sosyal ve politik istikrarın sağlanmış olması,
- Türkiye'nin sahip olduğu doğal (sahil şeridi, deniz ve sıcak iklim), tarihî ve sosyo-kültürel çekiciliklerin varlığı,
- Ekonomi politikasının ithal ikameci sanayileşmeden ihracata dayalı büyüme modeline dönüşmesi ve turizmin stratejik bir ihracat sektörü olarak belirlenmesi,
- Tarih-kültür turizmi yerine kitle deniz turizmine yönelme ve odaklanma,
- Kamunun turizm gelişimine aktif olarak aşağıdaki biçimlerde katılımı;
 - Turizm bölgeleri, turizm alanları ve turizm merkezlerin belirlenmesi,
 - Çok cazip yatırım teşviklerinin ve hibelerin verilmesi (kamu arazilerinin kiralanması, düşük enerji maliyetleri, haberleşme kolaylıkları, ihracatçılara ayrıcalıklı muamele, düşük faizli krediler, hibeler, düşük vergi oranları, yabancı personel çalıştırma izni),
 - Kamunun havaalanı, yol, su, elektrik, arıtma tesisleri için altyapı yatırımlarına ağırlık vermesi,
 - Turizmin gelişmesi ve denetlenmesi için yasal düzenlemelerin yapılması (2634 Sayılı Turizmi Teşvik Kanunun çıkarılması, Turizm Tesislerinin Belgelendirilmesine ve Niteliklerine İlişkin Yönetmelik vb.),
 - Kamu sektörünün örgün ve yaygın mesleki ve teknik turizm eğitimini yaygınlaştırması,
 - Kamu sektörünün yurt dışı tanıtımına yaptığı harcamaların arttırmasıdır.
- Turizm Bankasının aktif hâle gelmesi ve örnek turistik tesisler kurarak bunları işletmesi ve turistik tesis yapacaklara düşük faizli ve uygun vadeli (15 ve 20 yıl süreli) turizm kredileri sağlaması,
- Türkiye'de tatil fiyatlarının Akdeniz ve Avrupa'daki diğer destinasyonlara kıyasla düşüklüğü,

Türkiye'de dış aktif turizmin 1980 sonrasında hızlı bir büyüme göstermesine yol açan birçok faktör söz konusudur. Bu faktörler iç faktörler (Türkiye ile ilgili) ve dış faktörler olmak üzere iki grupta incelenebilir.

Dış aktif turizm gelirlerinin dış ticaret açığını kapama payı 2014 yılında %40.59 olmuştur

Turizm sektörü yine 2014 rakamlarıyla yaklaşık 1,3 milyon doğrudan istihdam yaratmakta ve bu oran toplam istihdamın %7,5'ini oluşturmaktadır

- Türk lirasının devalüasyonu (1980 yılında %32 oranında, 1994 yılında %51 oranında ve 2001 yılında %28.4 oranında) ve yabancı paralar karşısında değer kaybetmesi,
- 1983 yılında çıkarılan Sivil Havacılık Kanunu ile hava ulaşımında liberalleşmenin sağlanması ve hava ulaştırmasının rekabete açılması,
- Dinamik özel sektörün mevcut olmasıdır.

Türkiye'de dış aktif turizmin gelişmesine yol açan dış faktörler ise aşağıda sıralanmıştır (Kuşlivan, 1994; Kuşlivan, 2015; Karamustafa ve Kuşlivan, 1999);

- Artan kişi başına gelir, harcanabilir gelir, refah ve ulaştırma olanakları sayesinde tüm dünyada turizme katılanların ve turizm talebinin istikrarlı olarak artması,
- Türkiye'nin ana turist pazarlarına (Avrupa) coğrafi olarak yakınlığı (düşük ulaştırma maliyeti, hızlı ve kolay ulaşım),
- Avrupadaki büyük tur operatörlerinin yeni, bozulmamış ve ucuz destinasyonlar arayışı ve Türkiye ile turizmi geliştirme konusunda iş birliği yapmaları,
- Avrupadaki diğer destinasyonlara tüketicilerin doyması ve söz konusu destinasyonlarda çevre kalitesinin bozulması,
- Rakip destinasyonlarda tatil fiyatlarının yüksek oluşu,
- Ana turist pazarlarında bayanların iş yaşamına katılması, ailenin küçülmesi ve çekirdek ailenin yaygınlaşması,
- Gelişmiş ülkelerdeki şehirleşme, kalabalık ve çevre kirliliğidir.

Günümüzde bir ihracat sektörü olarak dış aktif turizm, Türkiye ekonomisinin önemli bir lokomotifine hâline gelmiştir. Türkiye'yi 2014 yılı itibarıyla 41,4 milyon uluslararası ziyaretçi ziyaret etmiş ve bu ziyaretçilerden 34,3 milyon ABD doları turizm gelir elde edilmiştir (www.tuik.gov.tr, Erişim Tarihi, 20.12.2015). Türkiye, uluslararası turizme katılan ziyaretçilerden aldığı pay açısından altıncı, uluslararası turizm gelirlerinden aldığı pay bakımından da on ikinci sırada bulunmaktadır (AKTOB, 2014). Turizm gelirlerinin ihracat içindeki payı 2014 yılında %21,8'e, gayrisafi yurtiçi hasıla içindeki payı da % 4,3'e yükselmiştir (www.tursab.org.tr, Erişim Tarihi, 20.12.2015). Dış aktif turizm gelirlerinin dış ticaret açığını kapama payı 2014 yılında %40.59 olmuştur (www.tursab.org.tr, Erişim Tarihi, 20.12.2015). Ayrıca turizm sektörü yine 2014 rakamlarıyla yaklaşık 1,3 milyon doğrudan istihdam yaratmakta ve bu oran toplam istihdamın %7,5'ini oluşturmaktadır (AKTOB, 2014). Turizm sektöründe çalışanlarının % 56'sı yiyecek içecek işletmelerinde, % 30'u konaklama işletmelerinde, %5,7'si seyahat acentelerinde, %7'si eğlence ve dinlenme hizmetleri sunan işletmelerde ve %1,2'si de hava yolu ulaştırma işletmelerinde çalışmaktadır (AKTOB, 2014). Son olarak turizm girdi alımları sayesinde 54 sektörü doğrudan etkilemekte ve canlandırmaktadır ve az gelişmiş bölgelerin gelişmesine de katkı sağlamaktadır (AKTOB, 2014). Türkiye'de dış aktif turizm faaliyetinde niceliksel olarak önemli bir büyüme ve başarı sağlanmıştır. Ancak dış aktif turizm gelişimi ile bağlantılı birçok makro sorun da bulunmaktadır. Bu sorunların başlıcaları şunlardır (Kuşlivan, 2015);

- Plansızlık, yetersiz altyapı, kapasite üzeri yoğunlaşma ve gelişme, rant arayışı ve kayırmacılık gibi nedenlerden dolayı çevre kalitesinin bozulması,
- Nitelikli ve eğitilmiş iş görenlerin turizm sektörüne çekilememesi ve sektörde kalmaması,
- Mevsimsellik,
- Paket turlar nedeniyle turizmin ekonomik faydalarının yerel halka yayılamaması,
- Konaklama işletmelerinin, pazara hâkim olan büyük tur operatörlerine ve çevrimiçi seyahat acentalarına bağımlılığı,
- Ziyaretçilere karşı zaman zaman gösterilen fırsatçı ve etik olmayan tutum ve davranışlar,
- Turizm gelişiminin katılımcı bir yapıda olmaması ve kamu yönetiminde bürokratik karmaşanın ve koordinasyon eksikliğinin yaşanması.

TÜRKİYE’DE DIŞ AKTİF TURİZM TALEBİNİN YAPISI

Dış aktif turizm talebine ilişkin bazı veriler *Tablo 8.3*’de verilmektedir. Türkiye’ye 2014 yılında 36,8 milyonu yabancı, 4,6 milyonu yurtdışında yaşayan Türk vatandaşı olmak üzere 41.4 milyon ziyaretçi ziyaret etmiştir (www.kultur.gov.tr, Erişim Tarihi, 26.12.2015). Gelen ziyaretçilerden toplam 34,3 milyon ABD doları gelir elde edilmiştir. Gelen ziyaretçilerin turizm tesislerinde ortalama kalış süreleri 4,1 gün, ortalama geceleme süresi ise 10 gecedir. Ziyaretçiler kişi başına ortalama 824 ABD doları harcamaktadır.

Gelen Uluslararası Ziyaretçi Sayısı	• 41,4 Milyon Ziyaretçi
Ziyaretçilerin Toplam Harcamaları	• 34,3 Milyon ABD Doları
Ziyaretçilerin Ortalama Kalış Süresi	• 4.13 Gün
Ziyaretçilerin Ortalama Geceleme Süresi	• 10 Gece
Ziyaretçi Başına Ortalama Harcama	• 824 ABD Doları
Ziyaretçilerin Kullandığı Ulaşım Araçları	• Havayolu : %70 • Karayolu : %23,8 • Denizyolu : %6 • Demiryolu : %0,05
Ziyaretçilerin Seyahat Organizasyonu	• Paket Tur: Yabancı %44, Yurtdışında Yaşayan Vatandaşlar %4 • Bireysel: Yabancı %56, Yurtdışında Yaşayan Vatandaşlar %96
Ziyaretçilerin Konaklama Tercihleri	• Otel, Motel, Pansiyon • Arkadaş, Akraba Evi • Kendi Evi • Kiralık Ev

Tablo 8.3

Dış Aktif Turizm Talebi ile İlgili Veriler

Kaynak: AKTOB, 2014, www.tuik.gov.tr, (Erişim Tarihi: 28.11.2015); www.kultur.gov.tr, (Erişim Tarihi: 28.11.2015) Verilerinden Yararlanarak Oluşturulmuştur.

Türkiye’ye gelen ziyaretçilerin büyük çoğunluğu hava yolu ile (%70), diğer önemli bir kısmı da kara yolu ile (%23,8) gelmektedir. Uluslararası ziyaretçilerin seyahat organizasyonu incelendiğinde, gelen yabancıların %44 oranında paket tur satın alarak geldiği, diğer yabancı ziyaretçilerin bireysel olarak ziyaretlerini organize ettiği görülmektedir. Ancak Türkiye’nin geleneksel olarak ana pazarları durumunda bulunan ülkelere gelen ziyaretçilerinin büyük çoğunluğunun paket tur satın alarak geldiği de unutulmamalıdır. Paket tur satın alarak Türkiye’ye gelenlerin oranı ülkelere göre şu şekildedir: Japonya (%85,5), Rusya (%85), Danimarka (%73,6), Belçika (%66), İsveç (%65,4), İspanya (65,1), Almanya (%63,9), Kanada (%62,5), Ukrayna (%62,1), İngiltere (%60,1), Avusturalya (%59,3), Hollanda (58,3), İtalya (%56,3), Amerika Birleşik Devletleri (%55,4), İsrail (%54) Avusturya (%46,2) (AKTOB, 2014). Uluslararası ziyaretçilerin en önemli seyahat nedenleri ya da motivasyonları sırasıyla gezi, eğlence, sportif ve kültürel faaliyetler (%57,7), akraba ve arkadaş ziyareti (%14,4), iş (%5,5), alışveriş (%2,5) ve sağlık (%1) olarak ortaya çıkmaktadır (*Tablo 8.4*).

Türkiye’ye Gelen Ziyaretçilerin Geliş Nedenleri	Oranı (%)
Gezi, Eğlence, Sportif ve Kültürel Faaliyetler	57.7
Akraba ve Arkadaş Ziyareti	14.4
İş Amaçlı	5.5
Alışveriş	2.5
Sağlık ve Tıbbi Nedenler	1
Eğitim/Staj	0.4
Dini/Hac	0.2
Transit	0.09
Diğer	2.5
Beraber Giden	15.4

Tablo 8.4

Türkiye’ye Gelen Uluslararası Ziyaretçilerin Geliş Amaçları (2014)

Kaynak: TÜİK Verilerinden Hesaplanmıştır (www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1072 Erişim Tarihi: 23.12.2015).

Uluslararası ziyaretçilerin seyahat organizasyonu incelendiğinde, gelen yabancıların %44 oranında paket tur satın alarak geldiği, diğer yabancı ziyaretçilerin bireysel olarak ziyaretlerini organize ettiği görülmektedir.

Uluslararası ziyaretçilerin en önemli seyahat nedenleri ya da motivasyonları sırasıyla gezi, eğlence, sportif ve kültürel faaliyetler (%57,7), akraba ve arkadaş ziyareti (%14,4), iş (%5,5), alışveriş (%2,5) ve sağlık (%1) olarak ortaya çıkmaktadır

Akraba ve arkadaş ziyaretinin ikinci önemli seyahat motivasyonu olarak ortaya çıkması Türkiye dışında yaşayan çok sayıda Türk vatandaşın seyahat amacını yansıtmaktadır. Bu veriler Türkiye’de ağırlıklı olarak kıyı-deniz, tarih-kültür, akraba ve arkadaş ziyareti, iş ve sağlık gibi turizm türlerinin geliştiğine işaret etmektedir.

Uluslararası ziyaretçiler geldikleri ülkelere göre incelendiğinde Türkiye’nin en önemli pazarlarının yurtdışında yaşayan Türk vatandaşları (%10,8), Almanya (%10,5) ve Rusya Federasyonu (%8,3) olduğu görülmektedir (Tablo 8.5). Bunun dışında İngiltere, komşu ülkelerden Gürcistan, Bulgaristan, İran ve Yunanistan önemli ziyaretçi gönderen ülkelerdir. Özetle Türkiye’nin uluslararası turizm pazarını ağırlıklı olarak Avrupa, Rusya Federasyonu ve komşu ülkeler oluşturmaktadır (Tablo 8.5). Bölgesel olarak Türkiye’nin dış aktif turizm pazarları incelendiğinde en önemli bölgeler sırasıyla Avrupa (%52,78), Birleşik Devletler Topluluğu (24,03) ve Asya (%15,50) olmaktadır (www.kultur.gov.tr, erişim tarihi; 13.12.2015).

Tablo 8.5
Türkiye’ye Gelen
Uluslararası
Ziyaretçilerin
Milliyetlerine Göre
Dağılımı (2014)

Kaynak: Kültür ve
Turizm Bakanlığı
Verilerinden
Hesaplanmıştır
(www.kultur.gov.tr,
Erişim
Tarihi: 10.12.2015).

Ülkeler	Gelen Ziyaretçi Sayısı	Oranı (%)
Yurtdışındaki Türk Vatandaşları	4.480.576	10.8
Almanya	4.349.969	10.5
Rusya Federasyonu	3.451.749	8.3
İngiltere	2.098.621	5
Gürcistan	1.718.167	4.1
Bulgaristan	1.609.660	3.8
İran	1.452.258	3.5
Hollanda	1.019.329	2.4
Fansa	856.077	2
Yunanistan	807.524	1.9
Amerika Birleşik Devletleri	740.755	1.7
İtalya	640.595	1.5
Azerbaycan	590.321	1.4
İsveç	541.267	1.3
Ukrayna	538.337	1,2
Belçika	499.674	1.2
Avusturya	408.021	0.9
Diğer	11.404.149	38.5
Toplam	41.415.070	100

Türkiye’nin en önemli pazarlarının yurtdışında yaşayan Türk vatandaşları (%10,8), Almanya (%10,5) ve Rusya Federasyonu (%8,3) olduğu ortaya görülmektedir

Gelen ziyaretçilerin yaş grupları incelendiğinde 2013 yılı verilerine göre ziyaretçilerin %16,7’sinin 0-14, %11,2’sinin 15-24, %40,6’sının 25-44, %25,3’ünün, 45-64 yaş aralığında ve %6,6’sının ise 65 yaş ve üzerinde olduğu anlaşılmaktadır (AKTOB, 2014). Bu durum Türkiye’ye gelen uluslararası ziyaretçilerin ağırlıklı olarak orta yaşlı bireylerden ve orta yaşlı ve çocuklu ailelerden oluştuğuna işaret etmektedir. Türkiye’ye gelen ziyaretçilerin meslekleri Tablo 8.6’da gösterilmektedir. Bu meslek grupları ve oranları incelendiğinde Türkiye’ye gelenlerin önemli çoğunluğunun orta ve düşük gelir grubu ziyaretçilerden olduğu sonucu çıkarılabilir. Son olarak gelen ziyaretçilerin eğitim düzeyleri değerlendirildiğinde ise, gelenlerin %34’ünün fakülte veya yüksekokul, %25,7’sinin lise, %9,8’inin yüksek lisans veya doktora, %9,7’sinin İlköğretim (ortaokul), %3,8’inin ilköğretim mezunu olduğu görülmektedir (www.tuik.gov.tr, Erişim Tarihi 25.12.2015).

Gelen Ziyaretçilerin Meslekleri	Payı (%)
Profesyonel meslek mensupları	22.6
İşletme sahipleri, kanun yapıcılar, üst düzey yöneticileri	16
Büro ve müşteri hizmetlerinde çalışanlar	9.5
Hizmet ve satış elemanları	7.5
Yardımcı profesyonel meslek mensupları	6
Sanatkarlar ve ilgili işlerde çalışanlar	4.5
Tesis ve makine operatörleri ve montajcılar	2.6
Nitelikli tarım, hayvancılık, avcılık, ormancılık çalışanları	1,3
Diğer	30.1

Tablo 8.6

Türkiye’ye Gelen Uluslararası Ziyaretçilerin Mesleklerinin Dağılımı (2013)

Kaynak: (AKTOB, 2014).

TÜRKİYE’DE TURİZM EĞİTİMİ

Eğitim (education) kavramı latince ‘educatum’, ‘educere’ ve ‘educatio’ kelimeleri ile ilişkilendirilmektedir. ‘Educatum’ ve ‘educere’ içten dışa gelişme, ilerleme ve hareket anlamına gelmektedir (Chandra and Sharma, 2004). ‘Educatio’ ise yetiştirme, büyütme, geliştirme ve eğitime anlamlarına gelmektedir (Lewis ve Short, 1879). Bu açıdan eğitim, kelime anlamından hareketle insanın içsel potansiyelinin, yeteneklerin, kapasitesinin ve güçlerinin geliştirilmesi ve genişletilmesi anlamına gelmektedir. Günümüzde eğitim çeşitli şekillerde tanımlanmaktadır. Yaygın kabul gören bir tanıma göre eğitim ‘bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme süreci’ olarak tanımlanmaktadır (Ertürk, 1972, s.12). Bir başka tanıma göre eğitim, ‘bireyde kendi yaşantısı ve kasıtlı kültürlenme yoluyla istenilen davranış değişikliğini meydana getirme sürecidir (Demirel, 1999, s.5). Varış (1996, s.3) ise eğitimi ‘bireyin içinde yaşadığı toplumda davranış biçimleri edindiği süreçler toplamı’ olarak tanımlamaktadır. En geniş tanımıyla eğitim, bireyin belirli değerler, bilgi, beceri, yetkinlik, tutum, davranış ve alışkanlıklar kazanması, kişiliğini geliştirmesi ve topluma uyum sağlaması için bir öğrenme ve gelişme sürecidir (Chandra and Sharma, 2004, Hacıoğlu, 1992, Taymaz, 1992). Daha da geniş bir bakış açısıyla eğitim, iyi insan olmak için bireylerin akıl, duygu, ahlak, ruh ve fizik olarak gelişmesini sağlayan öğrenme süreçleri olarak da tanımlanabilir (Price-Mitchell, 2014). Bu açıklamalardan hareketle, **turizm eğitimi**, bireylere turizm alanı ile ilgili istenilen değerleri, bilgileri, becerileri, yetkinlikleri, tutum, davranış ve alışkanlıkları yaparak ve yaşayarak kazandıran bir öğrenme süreci olarak tanımlanabilir.

Eğitim, bireyin belirli değerler, bilgi, beceri, yetkinlik, tutum, davranış ve alışkanlıklar kazanması, kişiliğini geliştirmesi ve topluma uyum sağlaması için bir öğrenme ve gelişme sürecidir.

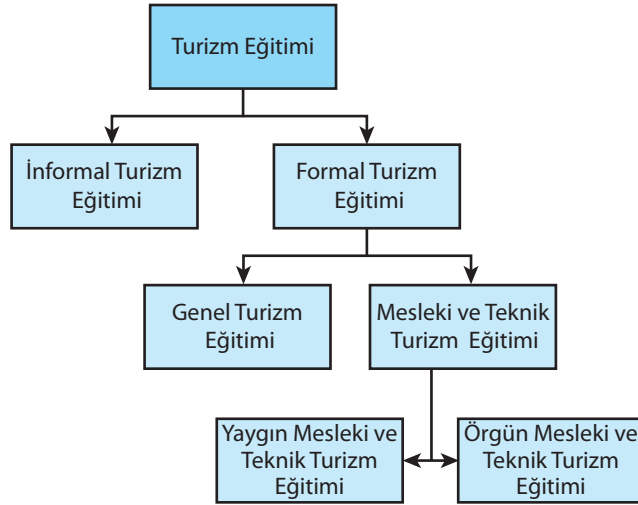
Turizm eğitimi, bireylere turizm alanı ile ilgili istenilen değerleri, bilgileri, becerileri, yetkinlikleri, tutum, davranış ve alışkanlıkları yaparak ve yaşayarak kazandıran bir öğrenme sürecidir.

Türkiye’de Turizm Eğitiminin Yapısı

Her alanda olduğu gibi turizm eğitimi de **formal** (resmi) ve **informal** (gayri resmi) olmak üzere iki şekilde gerçekleşmektedir (Şekil 8.5). İnfomal turizm eğitimi, bir amaca ve plana bağlı olmadan yaşam sürecinde farklı yer, zaman ve ortamlarda çevreyle etkileşim sonucunda kendiliğinden gerçekleşen eğitimidir. Turizmle ilgili aileden, komşulardan, arkadaşlardan, medyadan, kendi deneyimlerimizden ve okuduklarımızdan öğrendiğimiz bilgi, beceri ve yetkinlikleri kapsar.

Şekil 8.5

Turizm Eğitiminin Genel Yapısı

Formal turizm eğitimi ise, amaçları ve kuralları önceden belirlenmiş, belirli bir plan ve program çerçevesinde profesyonel kişiler tarafından yürütülen kurumsallaşmış eğitimi ifade eder.

Formal turizm eğitimi ise, amaçları ve kuralları önceden belirlenmiş, belirli bir plan ve program çerçevesinde profesyonel kişiler tarafından yürütülen kurumsallaşmış eğitimi ifade eder. Formal turizm eğitimi genel turizm eğitimi ve mesleki ve teknik turizm eğitimi olarak iki grupta değerlendirilmektedir.

Genel Turizm Eğitimi

Genel turizm eğitiminin amacı 'toplumda turizm bilincini yerleştirmek; turizmin kaynaklarını korumak için gerekli sevgi ve anlayışı geliştirmek, turistlere karşı eşit ve dürüst hizmet etmenin ahlak ve terbiyesini vermek, gerçek sevgiye ve konukseverliğe dayalı bir davranış biçimini oluşturmaktır' (Kalkan, 1994: 80; Timur, 1992: 49). Bu doğrultuda ilkokullarda hayat bilgisi, sosyal bilgiler ve milli coğrafya derslerinde turizmin önemini kavratmak, turizm bilincinin yerleşmesini sağlamak amacıyla çeşitli konulara yer verilmektedir (Sevgi, 1992). Benzer şekilde ortaöğretimde 10. ve 11. sınıflarda seçmeli ders olarak turizm dersine yer verilmektedir (Özdoğan ve Çavuş, 2013).

Mesleki ve Teknik Turizm Eğitimi

Turizm alanında bir meslek sahibi olabilmek için ihtiyaç duyulan bilgileri, becerileri, yetkinlikleri, tutumları, davranışları, alışkanlıkları bireylere kazandırmak için yapılan eğitim sürecini **mesleki ve teknik turizm eğitimi** ifade eder (Özdoğan ve Çavuş, 2013; Hacıoğlu, Kaşlı, Şahin ve Tetik, 2008). Mesleki ve teknik turizm eğitimi örgün mesleki ve teknik turizm eğitimi ve yaygın mesleki ve teknik turizm eğitimi olmak üzere iki grupta ele alınmaktadır (Şekil 8.6).

Örgün Mesleki ve Teknik Turizm Eğitimi

Örgün eğitim 'belirli bir yaş grubundaki ve aynı seviyedeki bireylere, amaca göre hazırlanmış programlarla, okul çatısı altında düzenli olarak yapılan eğitimidir' (Taymaz, 1992: 447). Örgün turizm eğitimi 'bir diplomaya yönelik okul eğitimini kapsamaktadır' (Hacıoğlu, 1992: 92). Örgün mesleki ve teknik turizm eğitiminin amacı, 'turizm sektörünün değişik faaliyet dalları için bilgili, becerili, yetenekli, verimli ve bilinçli elemanlar yetiştirmektir' (Timur, 1992: 49). Türkiye'de örgün eğitim okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim, yükseköğretim şeklinde basamaklandırılmıştır. Ortaöğretim ve yükseköğretim açık öğretim ya da uzaktan öğretim şeklinde de gerçekleştirilebilmektedir.

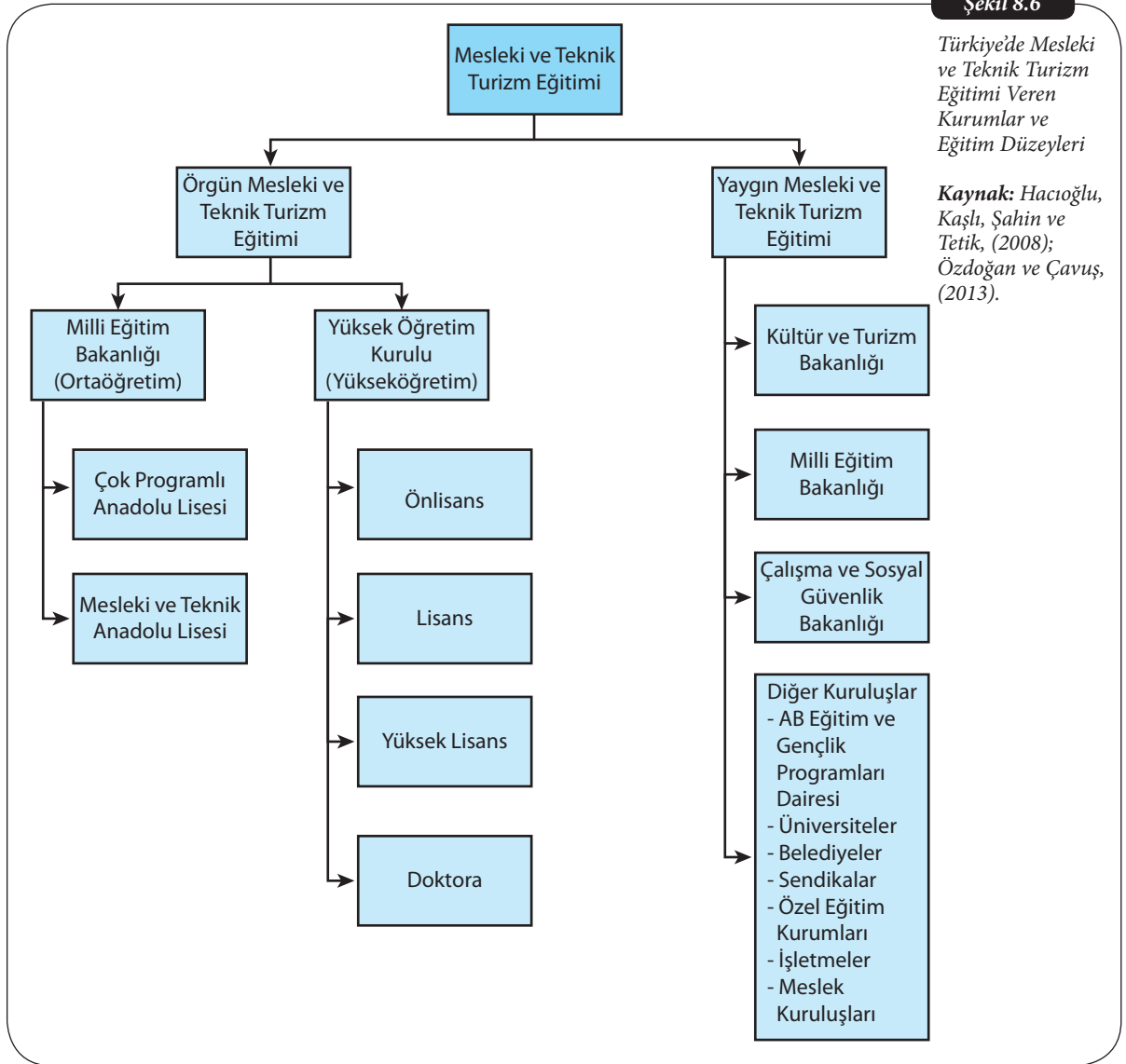
Mesleki ve teknik turizm eğitimi, turizm alanında bir meslek sahibi olabilmek için ihtiyaç duyulan bilgileri, becerileri, yetkinlikleri, tutumları, davranışları, alışkanlıkları bireylere kazandırmak için yapılan eğitim sürecini ifade eder.

Örgün eğitim belirli bir yaş grubundaki ve aynı seviyedeki bireylere, amaca göre hazırlanmış programlarla, okul çatısı altında düzenli olarak yapılan eğitimidir

Şekil 8.6

Türkiye’de Mesleki ve Teknik Turizm Eğitimi Veren Kurumlar ve Eğitim Düzeyleri

Kaynak: Hacıoğlu, Kaşlı, Şahin ve Tetik, (2008); Özdoğan ve Çavuş, (2013).

Genel olarak turizm bilinci kazandırma dışında kalan ve bir meslek kazandırmak amacıyla yapılan örgün mesleki ve teknik turizm eğitimi ortaöğretim düzeyinde başlamaktadır. Türkiye’de **örgün mesleki ve teknik turizm** eğitimi orta öğretim düzeyinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı meslek liseleri ile yükseköğretim düzeyinde Yükseköğretim Kuruluna bağlı olarak önlisans, lisans, yüksek lisans ve doktora seviyesinde mesleki ve teknik turizm eğitimi veren öğretim kurumları tarafından gerçekleştirilmektedir (Şekil 8.6). Ortaöğretim düzeyinde turizm eğitimi veren ilk otelcilik okulu olan Ankara Otelcilik Okulu 1961 yılında açılmıştır. Yükseköğretim düzeyinde turizm eğitimi ise 1965 yılında Ankara Ticaret Yüksek Öğretmen Okulu ile başlamıştır. Ortaöğretim düzeyinde mesleki ve teknik turizm eğitimi veren okullar, bunların hangi alanlarda ve dallarda turizm eğitimi verdiği Tablo 8.7’de de detaylı olarak gösterilmektedir. Ancak ortaöğretim düzeyinde Tablo 8.7’de yer alan ve farklı isimleri olan okul türleri, Milli Eğitim Bakanlığı Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü’nün 2014/8 sayılı genelgesi ile 2014 yılında yeniden yapılandırılmıştır ve okul türü sayısı “Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi” ve “Çok Programlı Anadolu Lisesi” adı altında ikiye düşürülmüştür. Ortaöğretim düzeyinde mesleki turizm eğitimi alanlar turizm işletmelerinde operasyonel düzeyde çalıştırılmak üzere eğitim almaktadır (Timur, 1992).

Örgün mesleki ve teknik turizm eğitiminin amacı, turizm sektörünün değişik faaliyet dalları için bilgili, becerili, yetenekli, verimli ve bilinçli insan kaynağı yetiştirmektir.

Türkiye’de örgün mesleki ve teknik turizm eğitimi orta öğretim düzeyinde Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı meslek liseleri ile yükseköğretim düzeyinde Yükseköğretim Kurulu’na bağlı olarak önlisans, lisans, yüksek lisans ve doktora seviyesinde mesleki ve teknik turizm eğitimi veren öğretim kurumları tarafından gerçekleştirilmektedir

DİKKAT

Milli Eğitim Bakanlığı Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü 2014 yılında meslek liselerini yeniden yapılandırarak okul türü sayısını “Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi” ve “Çok Programlı Anadolu Lisesi” olmak üzere iki gruba ayırmıştır. Turizm ve Otelcilik Liseleri bu iki lise türü içerisinde alan ve faaliyet dalları olarak devam edecektir.

Yükseköğretim düzeyinde yapılan mesleki ve teknik turizm eğitiminin amacı ise turizm sektörünün gerektirdiği bilgi ve beceri ile donatılmış orta ve üst düzey yönetici adayı yetiştirmektir. Üniversite düzeyinde mesleki turizm eğitimi, turizm işletmeleri için yönetici adayı yetiştirme yanında, turizm alanında kamu ve özel sektörün ihtiyaç duyduğu araştırmacı, planlamacı ve eğitimcileri yetiştirme sorumluluğunu da üstlenmiştir (Hacıoğlu, 1994; İçöz, 1994). Bir başka ifade ile üniversite düzeyinde turizm eğitiminin amacı “*modern turizmin sosyal, ekonomik ve teknik özellikteki karmaşık sorunlarını çözebilecek, teorik ve pratik bilgilerle donatılmış, turizm sektöründe istihdam edilmek üzere yetenekli, yabancı dil bilen ve yüksek düzeyde bilgi, beceri, sevk ve idare yeteneği olan, değişik faktörlerin etkinliğini değerlendirerek soyutlama, sentez, karar verme gücüne sahip elamanların yetiştirilmesidir*” (Timur, 1992: 50).

Tablo 8.7

Ortaöğretim ve Yükseköğretim Düzeyinde Turizm Eğitimi Veren Kurumlar, Programlar, Alanlar ve Dallar

DÜZEY	KURUMLAR	ALANLAR VE DALLAR
ORTAÖĞRETİM	<p>Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi</p> <p>Çok Programlı Anadolu Lisesi</p> <ul style="list-style-type: none"> Anadolu Aşçılık Meslek Lisesi Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi LİMME Programı Uygulayan Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi Özel Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi Özel Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi Kız Teknik ve Meslek Lisesi Turizm Anadolu Meslek Lisesi (Kız Teknik) Ticaret Meslek Lisesi Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi Ticaret Meslek ve Anadolu Ticaret Meslek Lisesi 	<p>EĞLENCE HİZMETLERİ (Animatörlük, Çocuk Animatörlüğü)</p> <p>KONAKLAMA VE SEYAHAT HİZMETLERİ (Kat hizmetleri, operasyon, önbüro, rezervasyon, turizm, otelcilik ve turizm)</p> <p>ULAŞTIRMA HİZMETLERİ YİYECEK İÇECEK HİZMETLERİ (Bar, Host/Hosteslik, Kurum Beslenmesi, Mutfak, Pastacılık, Servis, Turizm endüstrisi servis hizmetleri)</p>
YÜKSEKÖĞRETİM	KURUMLAR	BÖLÜMLER/PROGRAMLAR
ÖNLİSANS	Meslek Yüksekokulları	<p>Aşçılık</p> <p>Hava Lojistiği</p> <p>Havacılıkta Yer Hizmetleri Yönetimi</p> <p>İkram Hizmetleri</p> <p>Kültürel Miras ve Turizm Marina İşletme</p> <p>Marina ve Yat İşletmeciliği</p> <p>Sivil Hava Ulaştırma İşletmeciliği</p> <p>Sivil Havacılık Kabin Hizmetleri</p> <p>Turist Rehberliği</p> <p>Turizm Animasyonu</p> <p>Turizm Rehberliği</p> <p>Turizm ve Otel İşletmeciliği</p> <p>Turizm ve Seyahat İşletmeciliği</p>
LİSANS	<p>Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu</p> <p>İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi</p> <p>İktisat Fakültesi</p> <p>İşletme Fakültesi</p> <p>Sanat ve Tasarım Fakültesi</p> <p>Ticari Bilimler Fakültesi</p> <p>Turizm Fakültesi</p> <p>Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu</p> <p>Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu</p>	<p>Gastronomi</p> <p>Gastronomi ve Mutfak Sanatları</p> <p>Havacılık İşletmeciliği</p> <p>Konaklama İşletmeciliği</p> <p>Konaklama ve Turizm İşletmeciliği</p> <p>Otel Yöneticiliği</p> <p>Rekreasyon</p> <p>Rekreasyon Yönetimi</p> <p>Seyahat İşletmeciliği</p> <p>Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği</p> <p>Sivil Hava Ulaştırma İşletmeciliği</p> <p>Sivil Havacılık İşletmeciliği</p> <p>Turizm İşletmeciliği</p> <p>Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik</p> <p>Turizm Rehberliği</p> <p>Turizm ve Otel İşletmeciliği</p> <p>Turizm ve Otelcilik</p> <p>Yiyecek İçecek İşletmeciliği</p>
YÜKSEK LİSANS	Sosyal Bilimler Enstitüsü	<p>Turizm İşletmeciliği</p> <p>Turizm Rehberliği</p> <p>Sağlık Turizmi İşletmeciliği</p> <p>İnanç Turizmi</p> <p>Rekreasyon ve Turizm Rehberliği</p> <p>Seyahat İşletmeciliği ve Turist Rehberliği</p>
DOKTORA	Sosyal Bilimler Enstitüsü	<p>Turizm İşletmeciliği</p> <p>Rekreasyon</p>

Kaynak: ÖSYS Kılavuzu (2015). http://mesbil.meb.gov.tr/meslek_liseler/alandal.asp?alan_id=10, (Erişim Tarihi: 11.10.2015).

Yükseköğretim düzeyinde yapılan mesleki ve teknik turizm eğitiminin amacı, turizm sektörünün gerektirdiği bilgi ve beceri ile donatılmış orta ve üst düzey yönetici adayları ile turizm alanında kamu ve özel sektörün ihtiyaç duyduğu araştırmacı, planlamacı ve eğitimcileri yetiştirmektir.

Önlisans düzeyinde eğitim alanlar orta kademe yöneticisi, lisans eğitimi alanlar ise orta ve üst kademe yöneticisi olmak üzere eğitim almaktadır. Ancak turizm rehberliği dışında turizm alanındaki mesleklerle ilgili yasal bir düzenleme olmadığı için turizm işletmelerindeki çalışma deneyimi, başarıları ve piyasa şartlarına göre her düzeyde ve konuda eğitim almış kişiler operasyonel personel veya orta ve üst kademe yöneticisi olarak çalışabilmektedir. Yüksek lisans ve doktora düzeyinde mesleki turizm eğitiminin iki temel amacı vardır: Birincisi akademik düzeyde turizm eğitimi veren yüksekokulların akademisyen ihtiyacını karşılamak; İkincisi ise turizm alanında gereksinim duyulan araştırma, geliştirme ve planlama faaliyetlerinin yürütülmesine katkıda bulunacak insan kaynağını ve profesyonelleri yetiştirmektir (İçöz, 1994; Timur, 1992).

Gerek ortaöğretim gerekse yükseköğretim düzeyinde örgün mesleki ve teknik turizm eğitimi ile ilgili temel sorunlar aşağıda özetlenmiştir (Ağaoğlu, 1991, 1992; Aktaş, 1992, 1994; Arsoy, 1992; Denizer, 1994; Doğan, 1992; Hacıoğlu, 1992, 1994; İçöz, 1994; İlkiz ve Hitay, 1992; Kalkan, 1994; Korzay, 1992; Kozak, 1992; Timur, 1992, 1994, Özmersi ve Ayata, 1992; Yıldız, 1994);

- Turizm eğitimi alan öğrencilerin kendilerini, turizm sektörünü ve çalışma şartlarını tanımadan turizm eğitimi veren okulları tercih etmeleri ve turizm sektörünü ve çalışma şartlarını tanıdıktan sonra bu sektörde çalışma isteklerinin olmaması,
- Öğrencilerin merkezi sınav neticesinde aldıkları puana göre istemeyerek ve tesadüfen, istedikleri okula değil puanlarının tuttuğu okula kayıt yaptırmaları ve okullara öğrenci seçiminde yetenek ve kişilik testleri görüşme yöntemi ile öğrenci seçilememesi,
- Turizm eğitiminin gerektirdiği uygulamalı eğitim için gerekli araç, gereç, mekân, tesis, laboratuvar ve öğretim elamanı eksikliğinin olması,
- Turizm eğitimi alanların, turizm rehberliği hariç, hangi işletmelerde, hangi işlerde ve hangi statülerde çalışacağına dair bir meslek yasasının veya yasal dayanağın olmaması,
- Uygulamalı eğitimin bir parçası olan stajların sağlıklı yapılamaması ve stajyer öğrencilerin geçici personel olarak çalıştırılması ve ağır iş yükü altında ezilmesi,
- Turizm eğitimi veren okullardaki program adlarında, program içeriğinde, kredi saatlerinde asgari bir standardın olmaması,
- Turizm eğitimi veren kurumlarda derslerin turizm sektörünü tanımayan, mesleki ve uygulama deneyimi olmayan öğretim elemanları tarafından verilmesi,
- Öğretim elemanı yetersizliği,
- Makro düzeyde insan kaynağı ihtiyacı planlaması yapmadan çok sayıda turizm eğitimi veren okulun, turizm endüstrisinin fazla gelişmediği yerlerde ve yeterli fiziksel imkânların olmadığı şartlarda açılması,
- Turizm sektöründeki olumsuz çalışma şartları, iş güvencesinin olmaması, ilerleme fırsatlarının sınırlılığı ve mesleğin sosyal statüsünün öğrenim gören öğrencilerin motivasyonunu olumsuz etkilemesidir.

Bu sorunlardan da anlaşılacağı üzere turizm eğitiminde insan kaynağı ihtiyacı konusunda makro planlama yapmaya, yeni bir meslek yasasına ve sektördeki çalışma şartlarının ve insan kaynakları yönetiminin iyileştirilmesine ihtiyaç bulunmaktadır.

Yaygın Mesleki ve Teknik Turizm Eğitimi

Yaygın mesleki ve teknik turizm eğitimi, örgün eğitim dışında belirli amaca ve programa bağlı olarak yürütülen öğrenme sürecini ifade eder (Pelit ve Güçer, 2006). Milli Eğitim Bakanlığı Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği’ne göre yaygın eğitim, ‘örgün eğitim sisteminde hiç girmemiş ya da örgün eğitim sisteminin herhangi bir kademesinde bulunan veya bu kademedan ayrılmış ya da bitirmiş bireylere; ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişmelerini sağlayıcı nitelikte çeşitli süre ve düzeylerde hayat boyu yapılan eğitim, öğretim, üretim, rehberlik ve uygulama etkinliklerinin tümünü’ ifade eder (Resmi Gazete, 21.05.2010/2633). Kurslar ve seminerler şeklinde düzenlenen yaygın eğitimle insan kaynaklarının bir mesleğe hazırlanması ya da iş veriminin yükseltilmesi, yeni teknolojilere uyumunun sağlanması amaçlanmaktadır (Sevgi, 1992). Yaygın mesleki ve teknik turizm eğitimi, ‘belirli süreli kurslarla turizm sektörünün ihtiyaç duyduğu bireyleri ve çalışanları işbaşı, yenileme ve beceri kazandırma eğitimi yöntemleri ile değişik düzeylerde yetiştirmeyi amaçlayan eğitim modelidir’ (Kalkan, 1994, s.81). Yaygın mesleki turizm eğitiminin amacı turizm sektörünün operasyonel düzeyde ihtiyaç duyduğu bilgi ve beceriye sahip insanların sektöre en kısa sürede kazandırılmasıdır. Yaygın mesleki turizm eğitimi belirli bir dönem süren kurslar çerçevesinde gerçekleşmekte ve bu kursları bitirenlere genellikle bir sertifika verilmektedir. Bu kurslar değişik yaş grupları ve seviyelerdeki bireylerin amaçlarına uygun olarak hazırlanmış programlarla, programların gerektirdiği ortamda ve sürede verilir. Türkiye’de turizm alanında ilk yaygın mesleki ve teknik eğitim 1928 yılında ilk rehberlik kursunun açılmasıyla başladı ve bu kursu turizmle ilgili başka kurslar takip etti. Yaygın mesleki turizm eğitimi genellikle Milli Eğitim Bakanlığı, Turizm Bakanlığı ve özel kuruluşlar tarafından gerçekleştirilen, süreleri 4 ila 7 ay arasında değişen kurslarla verilmektedir. Türkiye’de yaygın mesleki turizm eğitimi kapsamında verilen kurslar ve bu kursları veren kurumlar aşağıda özetlenmektedir.

Turizm Eğitim Merkezleri (TUREM) Kursları: Kısaca TUREM olarak adlandırılan turizm eğitim merkezleri Turizm Bakanlığı’nın denetiminde faaliyet gösteren ve özellikle konaklama ve restoran işletmelerine operasyonel düzeyde 7 aylık kurslarla elaman yetiştiren merkezlerdir. Bu merkezlerde, turizm endüstrisinin çeşitli alanlarda gereksinim duyduğu nitelikli personeli kısa sürede yetiştirebilmek amacıyla 7 ay süren temel kurslar verilmektedir. TUREM’lerde mesleki turizm eğitimi dört ana iş koluna ayrılarak yapılmaktadır (Maviş ve Kozak, 1992). Ön büro bölümünde, resepsiyon, santral, üniformalı hizmetler, ön kasa ve sekreterlik vb. hizmetler ile ilgili eğitim verilmektedir. Servis bölümünde, restoran, bar, gece kulübü ve diğer çeşitli salon hizmetleri konusunda eğitim verilmektedir. Mutfak bölümünde, yemek hazırlama ve pişirme teknikleri konusunda eğitim verilmektedir. Kat hizmetleri bölümünde, oda temizliği, yatak yapımı, çamaşırlar ve diğer temizlik işleriyle ilgili beceriler öğretilmektedir. TUREM’lerde kurs boyunca yapılan toplam ders saatinin, uygulamalı dersler dâhil, %57.1’ini meslek dersleri oluşturmaktadır (Ağaoğlu, 1992). Turizm eğitim merkezlerinde düzenlenen eğitim kurslarına, en az ortaokul mezunu, 21 yaşından gün almamış kız ve erkek kursiyerler alınmaktadır (Turizm Bakanlığı, 1998) Milli Eğitim Bakanlığı’nın denetiminde faaliyetlerini sürdüren Özel Turizm Eğitim Merkezleri de mesleki turizm eğitimi vermektedir. Özel turizm eğitim merkezlerinde eğitim süresi genelde daha kısa tutulmakta (4 ay) ve yılda üç dört kez bu kurslardan açılabilir (Ağaoğlu, 1992).

Turizmi Geliştirme ve Eğitim Vakfı Kursları: Turizmi Geliştirme ve Eğitim Vakfı kurmuş olduğu Otelcilik ve Eğitim Merkezleri’nde, 17-22 yaşları arasındaki gençlere yedi ay süreli ‘Konaklama ve Yeme-İçme İşletmeleri Personeli Yetiştirme Temel Eğitim Kursları’ adı ile mesleki temel turizm kursları düzenlemektedir. Ayrıca Turizmi Geliştirme ve Eğitim Vakfının bu merkezlerde ‘Eğitimcilerin Eğitimi’ adı ile düzenlediği kurslar da yaygın mesleki turizm eğitimi kapsamında sayılabilir (Külahçı, 1992).

Yaygın mesleki ve teknik turizm eğitimi, belirli süreli kurslar, sertifika programları ve seminerlerle turizm sektörünün ihtiyaç duyduğu insan kaynağını eğitmeyi amaçlayan bir modeldir.

İş başı Eğitim Programları: Diğer bir yaygın mesleki turizm eğitimi Turizm Bakanlığı uzmanlarının işletmelerde gerçekleştirmiş oldukları iş başı eğitim programlarıdır. Turizm Bakanlığı tarafından konaklama ve restoran işletmelerinde çalışan personelin mesleki bilgi ve becerilerini geliştirmek amacıyla servis, mutfak, kat hizmetleri ve ön büro branşlarında muhtelif zamanlarda iş başı eğitimi düzenlenmektedir. Turizm Bakanlığı, fiilen turizm sektöründe çalışanları kendi branşlarında işyerlerinde verilen 10-21 günlük mesleki kurslarla eğiterek bilgi ve becerilerinin geliştirilmesini sağlamaktadır.

Eğiticilerin Eğitimi Kursları: Turizm sektöründe hâlen görev yapan bölüm müdürleri, müdür yardımcıları ve şeflerini eğitici ve öğretici olarak yetiştirmek üzere iş başında verilen eğitim kurslarıdır (Turizm Bakanlığı, 1998). Bu kursların amacı; yöneticilere etkin eğitim yollarını öğretmek, yöneticilerin kendi işletmelerinde bulunan alt kademedeki çalışanları eğitmelerini sağlamak suretiyle nitelikli eleman açığının kapatılmasında bu kişilerden eğitici olarak yararlanmaktır.

Hizmetiçi Eğitim Kursları: Turizm Bakanlığı ve diğer kuruluşlar merkez ve taşra teşkilatında görev yapmakta olan personelin çeşitli konularda eğitimlerini sağlamak, iş verimliliğini arttırmak, daha üst seviyedeki görevlere hazır hale getirmek ve hizmete olan ilgilerini en yüksek düzeye çıkarmak amacıyla çeşitli hizmetiçi eğitim kursları düzenlenmektedir (Turizm Bakanlığı, 1998).

Turist Rehberliği Kursları: Turizm Bakanlığı'nın onayıyla Turist Rehberleri Birliği (TURERB) tarafından ihtiyaca göre farklı dillerde ve illerde farklı dönemlerde turist rehberliği sertifika programları düzenlenmektedir. Turist rehberliği kursları bölgesel ve ülkesel düzeyde olmak üzere iki ayrı kategoride gerçekleştirilmektedir. Ülkesel turist rehberliği sertifikası için toplam 700 saatlik teorik ders, bölgesel turist rehberliği sertifikası için toplam 120 saatlik teorik ders süresi yeterli görülmektedir. Kursların sonunda ülkesel turist rehberliği sertifikası için 36 gün, bölgesel turist rehberliği sertifikası için 6 günlük uygulama gezileri düzenlenmektedir.

Diğer Kurslar: Ayrıca ev pansiyonculuğu, yabancı dil, sosyal davranışlar otel yöneticiliği ve yatçılık gibi konularda da uygulamalı kurs ve seminerler talebe göre planlanarak uygulanmaktadır (Turizm Bakanlığı, 1998). Bu kurslarda amaç, turizm sektöründe çalışanlara gerekli bilgi, beceri, tutum ve davranışlar kazandırmak suretiyle, işgörenlerin turistlerin beklentilerine uygun davranışlar geliştirmelerini sağlamaktır (Kulahçı, 1992). Yukarıda bahsedilen kurumların dışında yaygın mesleki ve teknik turizm eğitimi veren diğer kurumlar Şekil 8,6'da gösterilmektedir.

TÜRKİYE'DE TURİZMLE İLGİLİ ÖRGÜTLER

Örgüt, bir grup insanın ortak bir amacı gerçekleştirmek için sistemli bir şekilde bir araya gelmesiyle oluşan kuruluşu veya yapıyı ifade eder (Özkalp ve Kirel, 2013). Örgütler, toplumların ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan gelişmesi açısından son derece önemli yapılarıdır (Kaya, 2013). Bu açıdan bakıldığında turizm sektörünün gelişimi de turizm sektörü ile ilgili örgütlerin kurulmasına ve etkili işleyişine bağlıdır. Turizm sektörü birbirini tamamlayıcı nitelikte olan ulaştırma, konaklama, yeme-içme, seyahat organizasyonu vb. gibi birçok endüstriyi kapsadığından ve turizmin ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel olumlu ya da olumsuz sonuçları söz konusu olduğundan turizmle ilgili çok sayıda ve farklı alanlarda örgütler kurulmuştur. Bu örgütleri kamu sektöründeki turizm örgütleri ve özel sektördeki turizm örgütleri olarak iki grupta toplamak mümkündür. İlgili kanun, dernek tüzükleri ve örgütlerin web sayfalarından yararlanarak bu örgütlere ilişkin bilgiler aşağıda derlenmiştir.

Örgüt, bir grup insanın ortak bir amacı gerçekleştirmek için sistemli bir şekilde bir araya gelmesiyle oluşan kuruluşu veya yapıyı ifade eder.

Kamu Sektöründeki Turizm Örgütleri

Kamu sektöründeki turizm örgütleri doğrudan devlet kurumu olan Kültür ve Turizm Bakanlığı ile kamu kurumu niteliği olan Türkiye Seyahat Acentaları Birliği’ni ve Turist Rehberleri Birliği’ni kapsamaktadır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı

Türkiye’de turizmin kamu yönetimi içindeki örgütlenmesinin gerekliliği ilk defa 1934 tarihli ve 2450 Sayılı “İktisat Vekâleti Teşkilat ve Vazifeleri Hakkında Kanun” ile vurgulanmış ve 1937 yılında, turizm çalışmalarını yürütmek üzere “İktisat Vekâleti Dış Ticaret Dairesi”ne bağlı “Türk Ofis” kurulmuştur. Türk Ofis’in yayın ve tanıtım işlerini yürüten birimi içindeki “Turizm Masası” önce 1938’de ayrı bir şubeye ardından da 1939’da Ticaret Bakanlığı’nın kurulması ile “Turizm Müdürlüğü”ne dönüştürülmüştür. Daha sonra ise turizmin tanıtım ile yakın ilişkisi olduğu düşünülerek 1940 yılında “3857 Sayılı Başvekâlete Bağlı Matbuat Umum Müdürlüğü Teşkiline ve Vazifelerine Dair Kanun” uyarınca kurulan ve 1943’de Basın Yayın Genel Müdürlüğü adını alan birim içinde “Turizm Müdürlüğü” oluşturulmuştur. Turizm ile ilgili faaliyetler 30 Haziran 1949’dan başlayarak, 5392 Sayılı Yasa ile kurulan “Basın, Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü”ne bağlı “Turizm Dairesi” tarafından yürütülmüştür. Turizmin kamu yönetimi içinde bakanlık düzeyinde ilk defa örgütlenmesi ise 1957 tarih ve 4951 Sayılı Kanun ile “Basın, Yayın ve Turizm Vekâleti” adıyla yeni bir bakanlığın kurulmasıyla ve Basın, Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü’nün bu bakanlığın çatısı altına alınmasıyla gerçekleşmiştir. Bu bakanlık turizm konusunda yeni politikalar oluşturmak amacı ile 1963 tarihli ve 265 sayılı Kanun kapsamında “Turizm ve Tanıtma Bakanlığı”na dönüştürülmüştür. Turizm ve Tanıtma Bakanlığı ile Kültür Bakanlığı 1 Ocak 1982’de bir bakanlık bünyesinde birleştirilerek Kültür ve Turizm Bakanlığı oluşturulmuş ve 14 Aralık 1983 gün ve 18251 Sayılı Mükerrer Resmi Gazete’de yayımlanan 187 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Kültür ve Turizm Bakanlığının örgütlenmesinde gerekli yeni yasal düzenlemeler yapılmıştır. Turizm ve Kültür bir birinden ayrılarak 2 Mart 1989’da iki bakanlık hâline getirilmiştir. Kamuda turizm sektörü örgütlenmesi bugünkü yapısına, 29.04.2003 yılında 25093 sayılı kanun ile Kültür ve Turizm Bakanlığının kurulması ile kavuşmuştur. Kabul tarihi 16.4.2003 olan 4848 nolu ‘Kültür ve Turizm Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun’ a göre Bakanlığının görevleri şunlardır;

- Millî, manevî, tarihi, kültürel ve turistik değerleri araştırmak, geliştirmek, korumak, yaşatmak, değerlendirmek, yaymak, tanıtmak, benimsetmek ve bu suretle millî bütünlüğün güçlenmesine ve ekonomik gelişmeye katkıda bulunmak,
- Kültür ve turizm konuları ile ilgili kamu kurum ve kuruluşlarını yönlendirmek, bu kuruluşlarla iş birliğinde bulunmak, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör ile iletişimi geliştirmek ve iş birliği yapmak; yerel yönetimler, kamu kurum ve kuruluşları tarafından kurulan veya kamu personeli desteklemek için kurulan dernekler ve aynı amaçlarla Türk Medeni Kanunu’na göre kurulan vakıflar dışındaki asıl amacı kültür, sanat, turizm ve tanıtım faaliyeti olan dernek ve vakıflar ile özel tiyatrolar tarafından gerçekleştirilecek projelere nakdi yardımda bulunmak,
- Tarihi ve kültürel varlıkları korumak,
- Turizmi, millî ekonominin verimli bir sektörü haline getirmek için yurdun turizme elverişli bütün imkânlarını değerlendirmek, geliştirmek ve pazarlamak,
- Kültür ve turizm alanlarında her türlü yatırım, iletişim ve gelişim potansiyelini yönlendirmek,

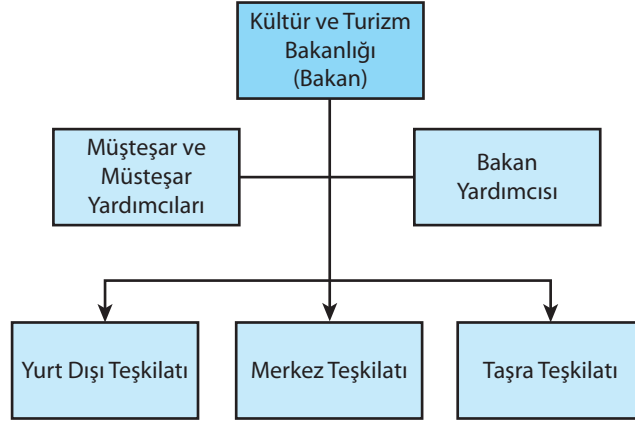
Turizmin kamu yönetimi içinde bakanlık düzeyinde ilk defa temsil edilmesi ve örgütlenmesi 1957 tarih ve 4951 sayılı Kanun ile “Basın, Yayın ve Turizm Vekâleti” adıyla yeni bir bakanlığın kurulmasıyla olmuştur.

Kültür ve Turizm Bakanlığı merkez, taşra ve yurtdışı teşkilatı ve bunlara bağlı kuruluşlardan meydana gelmektedir.

- Kültür ve turizm yatırımları ile ilgili taşınmazları temin etmek, gerektiğinde kamu-
laştırmak, bunların etüt, proje ve inşaatını yapmak, yaptırmak,
 - Türkiye'nin turistik varlıklarını her alanda tanıtıcı faaliyetler ile her türlü imkân ve
araçlardan faydalanarak kültür ve turizmle ilgili tanıtma hizmetlerini yürütmektir.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı merkez, taşra ve yurtdışı teşkilatı ve bunlara bağlı kuruluş-
lardan meydana gelmektedir (Şekil 8.7).

Şekil 8.7

*Kültür ve Turizm
Bakanlığının Genel
Organizasyon Yapısı*

Merkez Teşkilatı

Bakanlığın merkez teşkilatı **ana hizmet birimleri, danışma ve denetim birimleri ve yardımcı hizmet birimlerinden** oluşmaktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı merkez teşkilâtındaki birimlerin yapısı aşağıda yer almaktadır;

1. Ana Hizmet Birimleri

- Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü,
- Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü,
- Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü,
- Telif Hakları Genel Müdürlüğü,
- Sinema Genel Müdürlüğü,
- Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü,
- Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü,
- Tanıtma Genel Müdürlüğü,
- Millî Kütüphane Başkanlığı,
- Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı.

2. Danışma ve Denetim Birimleri

- Teftiş Kurulu Başkanlığı,
- Hukuk Müşavirliği,
- Bakanlık Müşavirleri,
- Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği.

3. Yardımcı Hizmet Birimleri

- Personel Dairesi Başkanlığı,
- İdari ve Mali İşler Dairesi Başkanlığı,
- Özel Kalem Müdürlüğü.

Taşra Teşkilatı

Kültür ve Turizm Bakanlığının taşra teşkilatı Kültür ve Turizm İl Müdürlükleri ile Doğrudan Merkeze Bağlı Birimlerden oluşur. Kültür ve Turizm İl Müdürlüklerinin görevleri 20/10/2011 tarih ve 214199 sayılı ‘Kültür ve Turizm Bakanlığı İl Kültür ve Turizm Müdürlüklerinin Görev, Yetki, Sorumluluk ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik’ ile belirlenmiştir ve bakanlığın onayı ile yürürlüğe girmiştir. Doğrudan merkeze bağlı taşra birimlerinin bir listesi Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın web sayfasında (<https://www.kultur.gov.tr/TR,22997/tasra-teskilati.html>, Erişim Tarihi: 24.12.2015) bulunmaktadır.

Yurt Dışı Teşkilatı

Bakanlığın yurt dışı teşkilatı Kültür ve Tanıtma Müşavirlikleri ve Kültür ve Tanıtma Ataşeliklerinden oluşmaktadır. Bu birimlerin temel görevi bulundukları ülkelerde Türkiye’nin tanıtımına katkı sağlamak, Türkiye’de turizmle ilgili iş ya da yatırım yapmak isteyen yatırımcılara bilgi vermek, Türkiye ile ilgili medyada çıkan asılsız ve olumsuz haberlerin etkisini azaltmak ve Türkiye ile ilgili olumlu bir imaj oluşturmaktır. Yurtdışında toplam 36 adet kültür ve tanıtma müşavirliği bulunmaktadır (Şekil 8.8). Kültür ve tanıtma ataşeliği bulunan bölgeler yoğunluk sırasına göre Avrupa, Ortadoğu, Uzak Doğu, Amerika Birleşik Devletleri ve Afrika’dır.

Şekil 8.8

Kültür ve Turizm Bakanlığının Yurtdışı Kültür ve Tanıtma Ataşeliklerinin Coğrafi Dağılımı

Kaynak: <http://www.kultur.gov.tr/TR,22999/yurtdisi-teskilati.html> (Erişim Tarihi:24.12.2015.)

Merkez, taşra ve yurtdışı teşkilatlarına ilaveten Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü ve Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü, Kültür ve Turizm Bakanlığı’na **bağlı kuruluşlar** olarak faaliyette bulunmaktadır. Bakanlık bünyesinde yer alan bir başka kuruluş ise **Kültür ve Turizm Bakanlığı Döner Sermaye İşletmesi Merkez Müdürlüğü**’dür (DÖSİMM). DÖSİMM 1979 yılında 2252 Sayılı Döner Sermaye Kanunu uyarınca kurulmuştur. DÖSİMM Bakanlığının ticari faaliyetlerini yürütmektedir ve genel bütçeden pay almamaktadır. DÖSİMM tarihî ve kültürel varlıkların korunması ve geliştirilmesi, altyapı yatırımları ve ülke tanıtımı için kaynak sağlamaktadır (<http://dosim.kulturturizm.gov.tr/hakkimizda>). Bunun dışında müze ve ören yerleri gelirlerinin tahsil edilmesi, Bakanlığa bağlı tarihî mekânların kısa süreli kullanılması, müze ve ören yerleri, kültür merkezleri, galeriler, kütüphaneler ve ticari ünitelerinin kiraya verilmesi DÖSİMM’in görevleri arasındadır (<http://dosim.kulturturizm.gov.tr/hakkimizda>, Erişim Tarihi: 23.11.2015).

Kültür ve Turizm Bakanlığı merkez, taşra ve yurtdışı teşkilatı ve bunlara bağlı kuruluşlardan meydana gelmektedir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı merkez, taşra ve yurt dışı teşkilatı ve bunlara bağlı kuruluşlardan meydana gelmektedir Türkiye’de demokrasinin yeterince kurumsallaşmamış olması, çoğulcu ve katılımcı bir kültürün eksikliği ve merkezden yönetme geleneği, kamuda turizm örgütlenmesinin de merkezîyetçi bir yapıda olmasına yol açmıştır (Göy-men, 2000, Yüksel, Bramwell ve Yüksel, 1999). Bu merkezîyetçi yapıya yerel yönetimlerin yeterli finansal ve insan kaynağına sahip olmaması ve belediyelerle yerel halk arasındaki iletişim eksikliği de katkıda bulunmaktadır (Yüksel, Bramwell ve Yüksel, 2004). Kamu yönetiminde gücün ve kararların merkezde yoğunlaşmasının daha iyi yönetişimin önün-de bir engel olduğu bilinmektedir (Yüksel, Bramwell ve Yüksel, 2004). Kültür ve Turizm Bakanlığı 1997 yılında hazırladığı ‘Türkiye Turizm Stratejisi 2023’ adlı raporda, “iyi yönetişim ilkesi çerçevesinde ulusal, bölgesel, il ve noktasal düzeyde turizm sektörü ile ilgili kamu, özel sektör kuruluşları ve STK’ların karar verme süreçlerine katılımlarını sağlayacak konseyler” bazında kurumsallaşmaya gidilmesini ve ulusal ve il turizm konseylerinin kurulmasını önermiştir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007). Ancak ‘turizm faaliyetlerinin yürütülmesindeki örgütlenme modeli hayata geçirilememiş ve örgütlenme modeline bağlı olarak AB’nin karar verme sürecine mümkün olan en alt yönetim kademelerinin dâhil edilmesi ilkesi de (subsidiarity) uygulamaya konulamamıştır. Strateji 2023 dokümanında yer verilen adem-i merkezîyetçi (merkezi hükümetin yetkilerini azaltma) yaklaşımına karşın, 9. Kalkınma Planı döneminde merkezi otoritenin karar sürecine hakimiyeti devam etmektedir’ (Kalkınma Bakanlığı, 2014, s.8). Kamu yönetiminde turizm örgütlenmesi ile ilgili bir başka sorun da yetki/sorumluluk karmaşası ve koordinasyon eksikliğidir. Turizm sektörünün çok geniş kapsamlı olması sebebiyle, turizm alanını ilgilendiren bazı konular aynı zamanda birçok bakanlığın ve devlet kuruluşunun yetki ve sorumluluk alanına girmektedir. Bu nedenle Kültür ve Turizm Bakanlığı ile başka bakanlıkların ve devlet kurumlarının sorumluluk alanları, yetkileri ve hiyerarşileri zaman zaman çakışmakta ve çatışmakta (örneğin arazi kullanımı ve imar planları) ve koordinasyonda zorluklar çıkmaktadır (Yüksel, Bramwell ve Yüksel, 2004).

SIRA SİZDE

Yönetişim anlayışı ve ilkesi çerçevesinde, Türkiye’de turizm sektörünün yönetimi daha katılımcı bir yapıya nasıl kavuşturulabilir?

Türkiye Seyahat Acentaları Birliği (TÜRSAB)

Türkiye Seyahat Acentaları Birliği (TÜRSAB), 28 Eylül 1972 tarihinde yürürlüğe giren 1618 sayılı “Seyahat Acentaları ve Seyahat Acentaları Birliği Kanunu” uyarınca kurulmuş, tüzel kişiliği ve kamu kurumu niteliği olan bir meslek birliğidir. T.C. Anayasası’nın 135. Maddesi’ne göre ‘kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşları; belli bir mesleğe mensup olanların müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleri ile ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hâkim kılmak üzere meslek disiplini ve ahlakını korumak maksadı ile kanunla kurulan ve organları kendi üyeleri tarafından kanunda gösterilen usullere göre yargı gözetimi altında, gizli oyla seçilen kamu tüzel kişilikleridir’. Bu tür meslek kuruluşları devletin idari ve mali denetimine tabidir.

Seyahat Acentaları Birliği Yönetmeliği’nde (15 Haziran 1973) Türkiye Seyahat Acentaları Birliğinin görevleri aşağıdaki şekilde detaylandırılmıştır;

- Pazar araştırmaları ve seyahat acentalığı konusunda incelemeler yapmak,
- Birlik üyeleri arasındaki haksız rekabetin önlenmesi hususunda gerekli tedbirleri almak,

- Seyahat Acenteleri Personelinin yetiştirilmesi için Turizm ve Tanıtma Bakanlığı ile Av Turizmi Yönetmeliği'nde belirtilen personelin yetiştirilmesi için Turizm ve Tanıtma Bakanlığı ve Orman Bakanlığı ile işbirliği yaparak kurs ve seminerler düzenlemek, Turist rehberlerinin yetiştirilmesine dair hükümler turist rehberleri Yönetmeliği'nde düzenlenmiştir.
- Turizm ve Tanıtma Bakanlığında belge almış veya belge almak üzere Bakanlığa müracaat etmiş olan seyahat acentalarının kuruluş yeri, bürosu, personeli ve çalışma tarzı hakkında Bakanlığın isteği üzerine en geç 15 gün içinde gerekçeli görüş bildirmek,
- Belgesiz olarak seyahat acentalığı faaliyetinde bulunan kuruluşların ve işletme belgeleri iptal olunan veya geçici işletme belgeleri geri alınan seyahat acentalarının getirdiği grup veya grupların organizasyonunu yürütmek,
- 1618 sayılı Seyahat Acentaları ve Seyahat Acentaları Birliği Kanununun 29. ve 30. Maddelerinde belirtilen hallerde yasak olarak seyahat acentalığı faaliyetinde bulunan yerli - yabancı özel ve tüzel kişiler hakkında gerekli işlemlerin yapılması ve yasak faaliyetlerin durdurulması için mülki amirler ve Cumhuriyet Savcıları nezdinde gerekli teşebbüslerde bulunmak ve bu konuda açılmış davalara müdahil olarak iştirak etmek,
- Uluslararası kuruluşlarda Türkiye Seyahat Acentalarını temsil etmek,
- Turizmi ilgilendiren bilgi ve haberleri derleyerek ilgililere ulaştırmak, resmî makamlarca istenecek bilgileri vermek ve bilhassa seyahat acentalarının ihtiyacı olabilecek her çeşit bilgiyi-müracaat hâlinde-kendilerine vermek veya bunların elde edilmesini kolaylaştırmak,
- Mesleki faaliyetlere ilişkin konularda Bakanlıklara, illere ve belediyelere tekliflerde ve dileklerde bulunmak,
- Türkiye'de mevcut otelciler birlik ve dernekleriyle müşterek olarak Türkiye'de otel ve seyahat acentaları arasında tatbik edilecek kaide ve teamülleri, dünyada bu hususta tatbik edilmekte olan kaide ve teamülleri de göz önüne alarak saptamak,
- Turizm müesseselerindeki rezervasyonların seyahat acentaları tarafından kanuna ve bu Yönetmelik esaslarına uygun olarak yaptırılıp yaptırılmadığını tetkik etmek,
- Turizm ve Tanıtma Bakanlığında belge almadan seyahat acentalığı faaliyetinde bulunan işletmeleri ve şahısları gerekli kanuni işlemler yapılmak üzere Turizm ve Tanıtma Bakanlığına bildirmek,
- 1618 Sayılı "Seyahat Acentaları ve Seyahat Acentaları Birliği Kanununun 7. Maddesi gereğince yasak olan faaliyetlerle ilgili denetleme işlemlerinde Bakanlığa yardımcı olmak,
- Belge almış olan seyahat acentalarından ait olduğu grubun hizmetleri dışında seyahat acentalığı hizmetlerinde bulunanlar hakkında gerekli işlemler yapılmak üzere Turizm ve Tanıtma Bakanlığına bilgi vermek
- Tur-Taban fiyatlarının tespitinde görüş bildirmek,
- Turizm müesseselerinin fiyatlarının oluşturma ve tespitinde görüş bildirmek,
- Üyelerinin dilek ve şikâyetlerini ait olduğu mercilere iletmek,
- Türkiye'de mevcut konaklama tesisleri ile turizme dönük yan tesisler, spor eğlence tesisleri hakkında gerekli incelemeleri yapmak; bu tesislerin standartları, kapasiteleri ve bu tesislere olan ihtiyaç hakkında Turizm ve Tanıtma Bakanlığına görüş bildirmek ve yukarıda bahsi geçen tesisler hakkında Birliğe intikal etmiş şikâyetleri ilgili mercilere bildirmek,
- Seyahat acentalarının işletme belgesindeki gruplarını antetli (başlıklı) kâğıtlarında ilan, reklam ve tanıtıcı yayınlarında belirtip belirtmediklerini ve gruplarına uygun çalışıp çalışmadıklarını tespit etmek,
- Seyahat Acentalığı konusunda bilirkişilik yapmaktır.

Türkiye Seyahat Acentaları Birliğinin merkezi İstanbul'dadır. Birlik gerekli görülen yerlerde merkeze bağlı şubeler açabilir. Yönetim Kurulu, merkeze bağlı şube bürosunun kadroları ile şube müdürünü tespit ve tayin eder. Birlik, acentalık mesleğinin vakar ve haysiyetine uymayan hareketlerden dolayı birlik üyelerine disiplin cezası verir (Seyahat Acentaları ve Seyahat Acentaları Birliği Kanuna göre Madde 33). TÜRSAB'ın çalışmaları arasında uluslararası ilişkiler ve görev kapsamı içinde yürütülen tanıtım faaliyetleri önemli bir yer almaktadır. TÜRSAB, Dünya Turizm Örgütü (UNWTO), Uluslararası Seyahat Acentaları Birlikleri Federasyonu (UFTAA), Avrupa Birliği içindeki Seyahat Acentaları ve Tur Operatörleri Birlikleri Grubu (ECTAA), gibi uluslararası önemli kuruluşların üyesidir. (http://www.tursab.org.tr/tr/tursab/tursab-hakinda_3.html, Erişim Tarihi: 29.10.2015).

Turist Rehberleri Birliği (TUREB)

Turist Rehberleri Birliği (TUREB), 22.06.2012 tarihinde 28331 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 6326 sayılı "Turist Rehberliği Meslek Kanunu" uyarınca kurulmuş, tüzel kişiliği ve kamu kurumu niteliği olan bir meslek birliğidir. Turist Rehberleri Birliği, kendisine bağlı 7 Meslek Odası ile 6 Bölgesel Meslek Odası olmak üzere tüm Türkiye'de örgütlenmiş 13 odanın (İstanbul, Antalya, İzmir, Adana, Ankara, Aydın, Bursa, Çanakkale, Gaziantep, Muğla, Nevşehir, Şanlıurfa, Trabzon Turist Rehberleri Odaları) kamu kurumu niteliğinde mesleki üst kuruluşudur. Birliğin merkezi Ankara'dır. Turist Rehberliği Meslek Kanununa göre bir meslek kuruluşu olarak TUREB'in görev ve yetkileri şunlardır (www.tureb.net, Erişim Tarihi: 22.11.2015);

- Üyelerinin müşterek ihtiyaçlarını karşılamak ve mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak,
- Mesleğin genel menfaatlerine ve ulusal turizm ve tanıtım politikalarına uygun olarak ifa edilmesini ve gelişmesini sağlamak,
- Meslek mensuplarının birbirleri ve halkla olan ilişkileri ile mesleğin icrasında dürüstlüğü ve güveni hâkim kılmak üzere; meslek etiğini ve disiplini korumak, turist rehberleri arasındaki haksız rekabetin önlenmesi hususunda gerekli tedbirleri almak, turist rehberlerinin yetiştirilmesi için kurs, seminer ve eğitim programları düzenlemek, meslek konusunda araştırma ve incelemeler yapmak,
- Bakanlıkça istenilen konularda görüş bildirmek,
- Bu Kanun ve ilgili mevzuatta belirtilen görevleri yerine getirmek,
- Birlik, odalara sınırlarını açıkça belirlemek şartıyla yetki devri yapabilir,
- Birlik yönetim kurulu, oda bulunmayan illerde temsilcilik açabilir veya talepleri hâlinde odalara temsilcilik açma yetkisi verebilir,
- Meslek kuruluşları, faaliyetlerini gerektiğinde turizm sektöründeki özel veya resmi kurum ve kuruluşlarla iş birliği içerisinde yürütebilir,
- Bakanlık, turist rehberliği hizmetleri ve ilgili her türlü faaliyetin bu Kanun ve ilgili mevzuatta belirtilen usul ve esaslar çerçevesinde icra edilmesini sağlamak ve mevzuata aykırı şekilde icra edilmesini önlemek amacıyla, gerektiğinde meslek kuruluşlarıyla iş birliği yaparak gerekli tedbirleri alır,
- Birlikler, faaliyet alanı ile ilgili ulusal ve uluslararası kuruluşlara üye olabilir.
- Bu Kanun hükümleri dışında meslek kuruluşu kurulamaz.

Özel Sektördeki Turizm Örgütleri

Turizm sektörüyle ilgili özel sektör örgütleri genel olarak 5253 Sayılı Dernekler Kanunu'na göre dernek olarak veya 5362 Sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları Kanunu'na göre örgütlenmiş birlik veya federasyonlardan oluşan sivil toplum kuruluşlarından (STK) oluşmaktadır. Türkiye'de faaliyet gösteren kuruluşların başlıcaları aşağıda gözden geçirilmiştir.

Türkiye Otelciler Federasyonu (TÜROFED)

Türkiye Otelciler Federasyonu, Türkiye'de turizm alanında faaliyet gösteren yatırım ve işletmeleri temsil eden sekiz bölge derneğinin bir araya gelmesiyle 30 Haziran 2005'te oluşturulmuş bir federasyondur. Federasyonun tam adı Turistik Otelciler, İşletmeciler, Yatırımcılar Federasyonudur. Federasyonun merkezi, Ankara'dadır. Federasyonun amacı, otel işletmeciliği mesleği başta olmak üzere Turizm Mevzuatı kapsamına giren ve girebilecek olan meslek mensuplarının ortak ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki etkinliklerini kolaylaştırmak; mesleğin genel menfaatlerine uygun olarak gelişmelerini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleri ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hâkim kılmak, meslek ahlak ve disiplinini korumaktır. Türkiye genelinde turistik otelciler ve işletmeciler birliği veya derneği adı altında TÜROFED'e üye 12 dernek (İstanbul, Marmaris, Antalya, Bodrum, Ankara, Alanya, Fethiye, Bursa, İzmir, Kuşadası, Nevşehir, Adana) bulunmaktadır. Bu doğrultuda TÜROFED'e üye olmak isteyen tesislerin TÜROFED üyesi derneklerden birine üye olması gerekmektedir. Tesisler doğrudan TÜROFED'e üye olamamakla birlikte TÜROFED tarafından sağlanan tüm hizmetlerden TÜROFED üyesi dernekler aracılığıyla yararlanmaktadır. Tesislerin bulundukları şehirde ya da çevresinde var olan derneklerden birine üye olmaları o bölge ile ilgili güncel haberler ve gelişmelerden yararlanmaları konusunda yarar sağlamaktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı belgeli tesislerin yaklaşık yüzde 60'ı TÜROFED üyesidir. Üyeler her yıl belirlenen yıllık aidat ödemek zorundadır. TÜROFED hakkında daha fazla bilgi web sayfasından (<http://www.turofed.org.tr/>) öğrenilebilir.

Türkiye Turizm Yatırımcıları Derneği (TYD)

Türkiye Turizm Yatırımcıları Derneği, 1988 yılında turizm yatırımcıları tarafından İstanbul'da kurulmuş bir dernektir. Derneğin merkezi İstanbul'dadır. Derneğin amacı, turizm sektöründe yatırımcı veya işletmeci olarak faaliyet gösteren kişi ve kuruluşların ekonomik çıkarlarını korumak, sürdürülebilir turizmin gelişmesi ve kalkınmaya katkı yapması için mevcut ve gelecekte yapılacak plan, program ve girişimlere yardımcı olmaktır. TYD ulaştırma, konaklama, yeme-içme, yat limanları, seyahat acentaları alışveriş ve eğlence merkezi yatırımcılarını ve işletmecilerini bünyesinde toplamıştır ve bunları temsil eder. TYD yatırım için proje mimarı, yatırım danışmanı, finansman olanağı, fizibilite çalışmaları, yönetim ve isim hakkı anlaşmaları ve genel olarak profesyonel hizmet konularında yerli ve yabancı yatırımcı ve işletmecilere görüş ve önerilerini sunar ve destek olur. Dernek ile ilgili daha fazla bilgi derneğin web sayfasından (www.tyd.org.tr) alınabilir.

Turistik Otelciler, İşletmeciler ve Yatırımcılar Birliği (TUROB)

Turistik Otelciler, İşletmeciler ve Yatırımcılar Birliği Derneği (TUROB) 1984 yılında İstanbul'da kurulmuştur. Derneğin merkezi İstanbul'dur. Derneğin amacı, otel işletmeciliği mesleği başta olmak üzere Turizm Mevzuatı kapsamına giren ve girebilecek olan meslek mensuplarının ortak ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki etkinliklerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlerine uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleri ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hâkim kılmak, meslek disiplini ve ahlakını korumak, turizmle ilgili konular, sorunlar ve çözümler üzerinde bilimsel ve pratik çalışmalar yapmak, bu yönlü çalışmalara katkıda bulunmak, turizmin ve turistik te-

sislerin turizmin gereklerine uygun gelişmesini sağlamak, bu doğrultuda üyeleri arasında ve turizmle doğrudan ve dolaylı ilgisi bulunan daire, kurum, kuruluş ve kişilerle irtibatı ve koordinasyonu sağlamak ve üyelerini sektör içinde ve dışında temsil etmektir. Dernek ile ilgili daha fazla bilgi derneğin web sayfasından (<http://www.turob.com/>) elde edilebilir.

Türkiye Otel, Lokanta, Eğlence Yerleri İşçileri Sendikası (OLEYİS)

Türkiye Otel Lokanta Eğlence Yerleri İşçileri Sendikası (Türkiye OLEYİS) üyelerinin ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini koruma ve geliştirme amacını taşıyan bir sendikadır. Sendikalar Kanunu'nun 1947 yılında 5018 sayılı kabulüyle birlikte farklı illerde kurulan otel, lokanta ve eğlence yerleri işçileri sendikalarını bir federasyon çatısı altında bir araya gelip birleşmesiyle 16 Mart 1951'de Türkiye Otel Lokanta Eğlence Yerleri İşçileri Sendikası (Türkiye OLEYİS) Ankara'da kurulmuştur (<http://oleyis.org.tr/index.php/oleyis-sendikasi/tarihce.html>, Erişim Tarihi: 27.10.2015). Türkiye Otel Lokanta Eğlence Yerleri İşçileri Sendikası 1952 yılında Türk İş Konfederasyonunun kurulmasında önemli rol oynamış ve 1977 yılına kadar Türk-İşe bağlı olarak çalışmıştır. OLEYİS 1977 yılında Türk-İş'ten ayrılmış ve Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonuna (DİSK) katılmıştır. Sendika 2010 yılında DİSK'ten de ayrılarak Hak-İş Konfederasyonuna katılmıştır. OLEYİS'in 2014 yılı itibarıyla 8238 üyesi mevcuttur (<http://aa.com.tr/tr/ekonomi/sendikalarin-uye-sayilari-aciklandi/137965>, Erişim Tarihi: 27.10.2015).

Türkiye Otel Lokanta Dinlenme Yerleri İşçileri Sendikası (TOLEYİS)

Türkiye Otel Lokanta Eğlence Yerleri İşçileri Sendikası'nın (OLEYİS) 1977 yılında Türk-İş'ten ayrılıp Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonuna (DİSK) katılması sonucunda, Türk-İşe bağlı bu iş kolundaki boşluğu doldurmak üzere 1 Eylül 1977 tarihinde genel merkezi İzmir olmak üzere Turizm Otel, Lokanta, Eğlence Yerleri İşçileri Sendikası (TOLEYİS) kurulmuştur (<http://www.toleyis.org.tr/sayfam/1724/Tüzüğümüz.htm>, Erişim Tarihi: 29.10.2015). TOLEYİS'in temel ilkeleri şunlardır:

- Üyelerinin yaptıkları işe uygun ve insanlık hassasiyetine yaratar, adil bir ücret sağlamaya çalışır.
- Üyelerinin beden ve ruh sağlığını koruyacak ve gelişmelerini sağlayacak tedbirleri alır.
- Milli geliri arttırmak ve artan milli gelirden üyelerinin adil bir şekilde pay almasını mümkün kılmak üzere çaba sarf eder.
- Dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep farkı gözetmeksizin çalışmasının toplumun yaşayışındaki rolünü ve değerini müdrik ve bu konudaki haklarına ve görevlerine vâkıf bir üye topluluğu meydana getirmek için çalışır.
- TOLEYİS, Türk Sendikacılık hareketinin anayasa doğrultusunda hür sendikacılık ilkesine bağlı kalmak layık ve şartı ile üyelerinin Ekmek-Barış-Özgürlük, Sosyal Adalet, Sosyal Güvenlik ve İnsan haklarıyla yukarıda belirtilen gayeler uğruna yapacakları çalışmalarını benimsemeyi bağlayıcı prensiplerinden biri sayar.
- Yukarıdaki hususları gerçekleştirmek amacıyla iş kolu içinde sendikayı geliştirir.
- TOLEYİS, amaçlarını gerçekleştirmek üzere anayasanın koyduğu ilkelere ve ona uygun olarak çıkarılan yasalara bağlı kalır. Amaç uğruna demokratik prensiplerinden sapmaz. (http://www.toleyis.org.tr/sayfam/1728/Kuruluş_İlkeleri.htm, erişim tarihi: 29.10.2015)
- TOLEYİS 2015 yılı itibarıyla 15126 üyesiyle Türkiye Otel Lokanta Dinlenme Yerleri İşçileri Sendikası (TOLEYİS) adıyla sendika faaliyetlerine devam etmektedir. (<http://www.toleyis.org.tr/sayfam/1733/Üye-Sayısı.htm>, Erişim Tarihi: 29.10.2015).

Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu

Derneğin adı Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu olup, merkezi İstanbul'dur. Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Derneğinin şubesi yoktur. Türkiye'ye gelen yabancılara Türkler ve Türkiye hakkında doğru bilgilerin verilmesi çalışmalarını yürütmek amacıyla "Türk Seyyahın Cemiyeti" adıyla 6 Kasım 1923'te kurulmuştur. Cemiyet, 1926 yılında Türkiye Turing Kulübü, 1930 yılından itibaren ise Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu adını almıştır. Derneğin amacı, Türkiye'de gerek karada gerek deniz ve havada her vasıta ile turizmin gelişmesine çalışmak, bilim, eğitim, spor ve kültür alanlarında faaliyetler yürütmek, güzel sanatları desteklemektir. Kurum, Atatürk'ün başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu'nun 02.04.1930 tarih ve 9069 sayılı kararı ile kamu yararına çalışan derneklerden sayılmış, gümrük ve trafik mevzuatı ile özel yetkiler ve görevler almıştır. Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Türkiye'nin ilk tanıtım broşürlerini ve afişlerini, ilk turistik rehber kitapçığını, ilk kara yolu haritasını hazırlamış, ilk dil kursunu açmış, ilk tercüman rehber sınavlarını yapmış, turizmle ilgili ilk incelemeleri ve araştırmaları yayımlamış ve turizmle ilgili kongre ve konferanslar düzenlemiştir. Buna ilaveten dernek özellikle İstanbul'da tarihî ve kültürel eserlerin restorasyonuna ve işletilmesine de katkıda bulunmuştur. Bu dernek ile ilgili daha fazla bilgi web sayfasından öğrenilebilir (<http://www.turing.org.tr/>).

Profesyonel Otel Yöneticileri Derneği (POYD)

Profesyonel Otel Yöneticileri Derneği 1992 yılında Antalya'da kurulmuştur. Amacı otelcilik endüstrisinde profesyonelliği geliştirmek, yöneticiler arasındaki yardımlaşma ve iletişimi kuvvetlendirmek, yöneticilerin sorunlarına müşterek çözümler aramak, yöneticilerin gerçek rolünü ve değerini bulmasını sağlamaktır (<http://www.poyd.org>, Erişim Tarihi, 02.12.2015). Profesyonel yöneticilerin paydaşlar (işverenler, çalışanlar, Turizm Bakanlığı, seyahat acentaları, taşıma şirketleri vb.) ile ilişkilerine yardımcı olmak, yön vermek ve uygun düzenlemeler getirmek de POYD'un hedefleri arasındadır. Dernek üyeleri, mesleki bilgileri arttırmak, mesleki bilgi alışverişi ve dayanışmayı sağlamak amacıyla aylık yemekli toplantılar, eğitim seminerleri ve paneller düzenlemektedir. Üyeler arasında kaynaşmayı sağlamak amacıyla üyelerin aileleri ile birlikte katıldığı balolar, piknikler, tekne gezileri vb. düzenlemektedir. POYD üyelerinin turizm ve otelcilik mesleği ile ilgili bilgilerini güncel tutmak için bülten ve dergi çıkarma hazırlıkları içindedir. POYD otelcilik endüstrisinde mesleki standartların belirlenmesini ve sertifikasyona geçilmesini savunmaktadır.

Yukarıda belirtilen örgütlerin dışında ulusal ya da bölgesel faaliyet gösteren çok sayıda sivil toplum kuruluşu mevcuttur. Bunların bir kısmı aşağıda yer almaktadır:

- Akdeniz Turistik Otelciler ve İşletmeciler Birliği (AKTOB)
- Antalya Tanıtım Vakfı (ATAV)
- Aşçılık ve Turizm Derneği
- Belek Turizm Yatırımcıları Birliği (BETUYAB)
- Bodrum Tanıtma Vakfı (BOTAV)
- Deniz Turizmi Birliği Derneği
- Doğal Hayatı Koruma Vakfı (WWF)
- Türk Sivil Havacılığını Geliştirme Vakfı (HAVAK)
- Housekeeperlar Derneği
- İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı (İKSV)
- Kemer Yöresi Tanıtma Vakfı (KETAV)
- Marina ve Yat Yatırımcıları Derneği
- Mutfak Profesyonelleri Derneği
- Ön Büro Çalışanları Derneği
- Turist Rehberleri Vakfı (TUREV)

- Turistik İşletme Yöneticileri, Personeli ve Avrupa Birliği Personeli ile İlişkiler Derneği (TİYADER)
- Turistik Mutfak, Çamaşırhane Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TUSİD)
- Turizm Akademisyenleri Derneği (TUADER)
- Turizm Geliştirme ve Eğitim Vakfı (TUGEV)
- Turizm ve Seyahat Acentaları Vakfı (TURSAV)
- Turizm ve Seyahat Vakfı
- Turizm Yazarları ve Gazetecileri Derneği
- Tüketici ve Çevre Eğitim Vakfı (TÜKÇEV)
- Tüm Sivil Havacılar Derneği (TÜSHAD)
- Türkiye Aşçılar Federasyonu
- Türkiye Aşçılar ve Şefler Federasyonu
- Türkiye Barmenler Derneği
- Türkiye Çevre Eğitim Vakfı (Türçev)
- Türkiye Kamp ve Karavan Derneği
- Türkiye Özel Sektör Havacılık İşletmeleri Derneği
- Yat İşletmecileri Derneği

Özet

Türkiye’de dış aktif turizm sektörünün tarihsel gelişimini ve ekonomiye katkısını özetlemek

İnsanlar, eski çağlardan beri ticaret yapmak, kaplıca-
larda şifa bulmak, kutsal yerleri ziyaret etmek, spor
etkinliklerini izlemek amacıyla Türkiye topraklarında
seyahat etmiştir. Selçuklu ve Osmanlı döneminde ti-
icaret yolları üzerinde ücretsiz hizmet veren kervansa-
rayların ve hanların inşa edilmesi ve güvenliğinin sağ-
lanması seyahatleri teşvik edici olmuştur. Türkiye’de
modern anlamda dış aktif turizm 1863 yılında
İstanbul’da açılan Osmanlı Sergisi’ni görmek için grup
olarak gelen Avrupalılarla başlamıştır. Türkiye’de tu-
rizmin gelişimi 1980’li yıllara kadar sınırlı kalmıştır.
Ancak 1980 yılı sonrasında devletin dışa açık büyü-
me modelini benimseyerek dış aktif turizm sektörünü
stratejik bir ihracat sektörü olarak görmesi ve teşvik
etmesi sonucu, turizm sektörü Türkiye ekonomisinin
en büyük ve önemli lokomotif sektörlerinden biri
haline gelmiştir. Türkiye uluslararası ziyaretçilerden
aldığı pay açısından Dünya’da 6. sıraya, uluslararası
turizm gelirlerinden aldığı pay açısından da on ikinci
sıraya yükselmiştir.

Türkiye’de dış aktif turizmin talep yapısını kavramak

Türkiye’ye yönelen dış aktif turizm talebinin ana kay-
nağı Avrupa, Rusya Federasyonu ve komşu ülkelerdir.
Asya bölgesi de yükselen bir pazar olarak dikkat çek-
mektedir. Türkiye dışında yaşayan Türk vatandaşları
da önemli bir talep kaynağıdır. Gelen ziyaretçilerin
temel seyahat amacı gezi, eğlence, sportif ve kültürel
faaliyetler, akraba ve arkadaş ziyareti ve alışverişidir.
Ziyaretçilerin büyük çoğunluğu hava yolu ile gelmek-
te ve gelenlerin yaklaşık yarısı seyahat organizasyon-
larını paket tur satın alarak gerçekleştirmektedirler.
Uluslararası ziyaretçilerin çoğu orta ve düşük gelir
grubuna mensup, orta yaşlı bireylerden ve orta yaşlı
çocuklu ailelerden oluşmaktadır.

Türkiye’de turizm eğitiminin yapısını ve sorunlarını açıklamak

Türkiye’de örgün mesleki ve teknik turizm eğitimi
ortaöğretim ve yükseköğretim düzeyinde gerçekle-
ştirilmektedir. Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olarak
yürütülen ortaöğretimdeki mesleki ve teknik eğiti-
min amacı çeşitli turizm meslekleri için operasyonel
düzeyde çalışacak iş gücü yetiştirmektir. Yükseköğ-
retim Kurulu’na bağlı olarak yürütülen ön lisans ve

lisans eğitiminin amacı ise turizm sektörüne orta ve
üst kademe yönetici adayları yetiştirmektir. Yüksek
lisans ve doktora eğitiminin amacı ise turizm eğitimi
veren fakülte ve yüksekokulların akademisyen ihtiya-
cını karşılamak, turizm alanında gereksinim duyul-
an araştırma, geliştirme ve planlama faaliyetlerinin
yürütülmesine katkıda bulunacak insan kaynağını
ve profesyonelleri yetiştirmektir. Yaygın mesleki ve
teknik turizm eğitimi ise Kültür ve Turizm Bakanlığı
ve Turist Rehberleri Derneği başta olmak üzere çok
çeşitli kuruluşlar tarafından kısa süreli kurslar şek-
linde yürütülmektedir. Turizm eğitiminin, okulların
fiziksel olanakları, öğretim elemanlarının niteliği, staj
uygulamaları, öğrencilerin okula seçimi ve motivas-
yonları ile ilgili çok çeşitli sorunları bulunmaktadır.

Türkiye’de kamu sektöründeki ulusal turizm örgütlerini ve işlevlerini tanımlamak

Türkiye’de kamu yönetiminde turizm örgütlenmesi
bakanlık düzeyinde gerçekleşmiştir. İlk defa 1957 ta-
rihinde Basın Yayın ve Turizm Bakanlığı adıyla ku-
rulan ve 1983 yılında bugünkü adını alan Kültür ve
Turizm Bakanlığı, turizm sektörünü yönetmek için
merkez, taşra ve yurtdışı teşkilatlarından oluşacak şe-
kilde yapılandırılmıştır. Ayrıca bakanlığa bağlı döner
sermaye işletmesi ve bağlı kuruluşlar da bulunmak-
tadır. Kültür ve Turizm bakanlığına ilaveten kamu
kurumu niteliğinde olan Türkiye Seyahat Acentaları
Birliği ve Turist Rehberleri Birliği meslek kuruluşları
olarak kamu hizmeti vermektedirler.

*Türkiye’de özel sektördeki turizmle ilgili ulusal sivil top-
lum örgütlerini ve amaçlarını ayırt etmek*

Özel sektördeki turizmle ilgili örgütlerin çoğu dernek
veya vakıf statüsünde kurulmuşlardır. Türkiye’de tu-
rizm sektöründe çalışanları, turizmdeki meslek grup-
larını, turizm yatırımcılarını, otel işletmelerini, yiye-
cek içecek işletmelerini, havayolu işletmelerini temsil
eden çok sayıda sivil toplum kuruluşu mevcuttur. Bu
örgütlerin temel amacı kendi mensuplarının ve üye-
lerinin çıkarlarını korumak, üyeler arasında mesleki
bilgileri paylaşmak ve birbirlerine destek olmaktır.

Kendimizi Sınavalım

1. Dış aktif (ülkeye yönelik) turizm nedir?
 - a. Bir ülkede ikamet eden ziyaretçilerin, ülke içinde yaptıkları turizm faaliyetidir.
 - b. Bir ülkede ikamet eden ziyaretçilerin, kendi ülkeleri dışına yapmış oldukları turizm faaliyetidir.
 - c. İç turizm ile ülke dışına yönelik turizm faaliyetleridir.
 - d. Ülke dışından gelen ve geldikleri ülkede ikamet etmeyen ziyaretçilerin yaptıkları turizm faaliyetidir.
 - e. İç turizm ile ülkeye yönelik turizm faaliyetleridir.
2. Modern anlamda Türkiye'de ilk dış aktif turizm hareketi ne zaman başlamıştır?
 - a. 1856
 - b. 1858
 - c. 1863
 - d. 1870
 - e. 1910
3. Turizm sektöründe kamu örgütlenmesi ilk defa hangi tarihte bakanlık düzeyinde ele alınmıştır?
 - a. 1938
 - b. 1950
 - c. 1957
 - d. 1960
 - e. 1970
4. Aşağıdakilerden hangisi Cumhuriyetin kurulmasından sonra kurulan ve kamu yararına çalışan bir dernek olarak ilk kruvaziyer yolcu işlemlerini, tanıtım afişlerini, yol haritalarını, otel rehberlerini ve broşürlerini hazırlayan, ilk tercüman rehberlik sınavlarını yapan, turizm ile ilgili incelemeler gerçekleştiren sivil toplum örgütü hangisidir?
 - a. Türkiye Seyahat Acentaları Birliği
 - b. Sergi-i Umumi-i Osmani
 - c. Türkiye Otelciler Federasyonu
 - d. Türkiye Rehberler Birliği
 - e. Türkiye Seyyahın Cemiyeti (Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu)
5. Aşağıdakilerden hangisi 1980'li yıllara kadar Türkiye'de dış aktif turizmin gelişmesini engelleyen unsurlardan biri **değildir**?
 - a. Siyasi istikrarsızlık
 - b. Şehirleşme
 - c. Altyapı ve üstyapı olanaklarının yetersizliği
 - d. İthal ikameci sanayileşme politikası
 - e. Turizm sektörünün öncelikle geliştirilecek sektörler arasında olmayışı
6. Aşağıdakilerden hangisinin Türkiye'deki dış aktif turizmin hızla büyümesinde olumlu etkisi **olmamıştır**?
 - a. 1980 sonrası Türk Lirası'nın değerinin düşürülmesinin
 - b. Devletin yatırımcılara teşvikler sağlamasının ve alt-yapı yatırımlarını üstlenmesinin
 - c. Akdeniz'deki destinasyonlar arasındaki rekabetin artmasının
 - d. Tarih-kültür turizmi yerine kitle deniz turizmine yönelmenin ve odaklanmanın
 - e. Avrupa'daki büyük tur operatörlerinin yeni, bozulmamış ve ucuz destinasyonlar arayışının
7. Türkiye'ye en fazla turist gönderen ilk iki ülke aşağıdaki seçeneklerden hangisinde birlikte ve doğru olarak verilmiştir?
 - a. Almanya-İngiltere
 - b. Almanya-Rusya Federasyonu
 - c. Almanya-Belçika
 - d. Fransa-İran
 - e. İsrail-İngiltere
8. Aşağıdakilerden hangisi, Türkiye'de 1980 sonrası turizm gelişimini destekleyen dış faktörlerden biri **değildir**?
 - a. Ekonomi politikasının ithal ikameci sanayileşmeden ihracata dayalı büyüme modeline dönüşmesi ve turizmin stratejik bir ihracat sektörü olarak belirlenmesi
 - b. Gelişmiş ülkelerdeki şehirleşme, kalabalık ve çevre kirliliği
 - c. Türkiye'nin ana turist pazarlarına (Avrupa) coğrafi olarak yakınlığı
 - d. Artan kişi başına gelir, harcanabilir gelir, refah ve ulaştırma olanakları sayesinde tüm dünyada turizme katılanların ve turizm talebinin istikrarlı olarak artması
 - e. Rakip destinasyonlarda tatil fiyatlarının yüksek olması
9. Aşağıdakilerden hangisi yükseköğretim düzeyindeki turizm eğitiminin sorunlarından biri **değildir**?
 - a. Turizm eğitimi alan öğrencilerin kendilerini, turizm sektörünü ve çalışma şartlarını tanımadan turizm eğitimi veren okulları tercih etmeleri
 - b. Turizm eğitiminin gerektirdiği uygulamalı eğitim için gerekli araç gereç, mekân, tesis, laboratuvar ve öğretim elemanı eksikliği
 - c. Turizm eğitimi veren okullarda öğretim elemanlarının disiplinli olması
 - d. Turizm eğitimi veren kurumlarda derslerin turizm sektörünü tanımayan, mesleki ve uygulama deneyimi olmayan öğretim elemanlarının olması
 - e. Stajların amacına uygun yapılmaması

10. Türkiye’deki turizm örgütleri ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi **yanlıştır**?

- a. TÛRSAB; seyahat acentalarının meslek örgütüdür.
- b. TÛREB; turist rehberleri odalarının çatı meslek örgütüdür.
- c. POYD; profesyonel otel yöneticileri derneğidir.
- d. TÛROFED; Türkiye’de otelcilerinin ve turizm işletmecilerinin bir araya gelerek oluşturdukları bir federasyondur.
- e. TOLEYİS; turizm, otel, lokanta, yeme içme işletmelerinin yatırımcılarının üye olduğu dernektir.

Kendimizi Sınavalım Yanıt Anahtarı

1. d	Yanıtınız yanlış ise “Giriş” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
2. c	Yanıtınız yanlış ise “Cumhuriyet Öncesi Dönem” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
3. c	Yanıtınız yanlış ise “Cumhuriyet Öncesi Dönem” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
4. e	Yanıtınız yanlış ise “Cumhuriyet Sonrası Dönem” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
5. b	Yanıtınız yanlış ise “1980 Sonrası Dönem” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
6. c	Yanıtınız yanlış ise “1980 Sonrası Dönem” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
7. b	Yanıtınız yanlış ise “Türkiye’de Dış Aktif Turizm Talebinin Yapısı” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
8. a	Yanıtınız yanlış ise “Türkiye’de Dış Aktif Turizm Talebinin Yapısı” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
9. c	Yanıtınız yanlış ise “Örgün Mesleki ve Teknik Turizm Eğitimi” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
10. e	Yanıtınız yanlış ise “Özel Sektördeki Turizm Örgütleri” konusunu yeniden gözden geçiriniz.

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra sizde 1

Avrupalıların pusula, gemicilik ve coğrafya bilgilerinin artması sonucu 16. yüzyıldan itibaren coğrafi keşifler (okyanusların keşfi) başlamıştır. Avrupalılar deniz yollarını kullanarak Amerika ve Asya'ya ulaşmış ve böylece yeni ticaret yolları keşfetmişlerdir. Bu nedenle Anadolu'dan geçen İpek Yolu ve Akdeniz limanları doğu-batı ticaretindeki önemini kaybetmiş, Hint ve Atlantik okyanusu önem kazanmıştır.

Sıra sizde 2

İthal ikameci sanayileşme veya büyüme modelini benimseyen ülkeler gümrük vergilerini yüksek tutarak ve ithal edilen ürünlere kota uygulayarak iç pazarı korurlar ve milli işletmelerin pazarda hâkimiyet kurmalarına, büyümelerine olanak sağlamış olurlar. Eğer bir ülkedeki işletmeler küçükse, yeterli sermaye birikimi yoksa rekabet gücü uluslararası firmalarla rekabet edecek durumda değilse ithal ikameci politikalar yerel işletmelerin büyümesine, gelişmelerine ve sermaye birikimine yol açabilir. Ancak iç pazarın birçok ülkede sınırlı olması ve iç pazardaki yerel firmaların yabancı sermaye ile birlikte montaj sanayi kurması nedeniyle sanayileşmenin gerçekleşememe ihtimali vardır. Ayrıca iç pazardaki işletmeler devletin korumasıyla tekel veya oligopol (birkaç firmanın pazara/piyasaya hakim olduğu endüstri/piyasa yapısı) yapılarına dönüşebilirler. Dışa açık ihracata dayalı büyümede ise ülke ihracatını arttırarak büyümeye çalışır. Bu stratejide pazar tüm dünya ülkeleri olduğu için ihracat hacmi genişleyebilir, ancak ülkedeki işletmelerin rekabet gücü yüksek değilse yabancı firmalar tarafından piyasanın dışını itilebilirler ve yabancı sermaye ve işletmelerin hakim olduğu bir ekonomik yapı ortaya çıkabilir.

Sıra sizde 3

Turizm eğitiminin belirtilen sorunlarının çözümü için turizm meslekleri ile ilgili olarak ilk ve ortaöğretim düzeyinde daha iyi mesleki bilgilendirme ve yönlendirme, turizm okullarına merkezi sınav yerine mülakat ve kişilik testleri ile öğrenci seçimi, turizm mesleklerine yasal dayanak kazandırılması, turizm işletmelerinde çalışma şartlarının ve insan kaynakları yönetimin iyileştirilmesi, düşük sezonda turizm çalışanlarının sigorta primlerin devlet tarafından ödenmesi, yeterli fiziksel şartlara ve öğretim elemanına sahip olmayan koşullarda turizm eğitim kurumlarının açılmaması önerilebilir.

Sıra sizde 4

Yönetişim, demokratik katılımcılık, açıklık, şeffaflık, hesap verebilirlik, adalet, hukuka uygunluk ve işbirliği çerçevesinde toplumu veya bir grubu ortak amaçlara yönlendirmeyi ifade eder. Turizm gelişiminin yönetimi ilçe ve il bazında turizm ile ilgili bütün kamu ve özel sektör sivil toplum kuruluşlarının ve vatandaşların katılımı ve adil söz hakkı ile oluşturulacak il/ilçe turizm konseyleri ile daha katılımcı olabilir.

Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar

- Ağaoğlu, O. K. (1991). **Türkiye'de turizm eğitimi ve etkinliği**. Ankara: Milli Prodüktivite Merkezi Yayınları No:439.
- Ağaoğlu, O. K. (1992). Turizm eğitiminin Batı Avrupa ile karşılaştırmalı konumu ve Türkiye uygulamasında yaşanan tikanıklıklar. İçinde Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü(ed), **Turizm Eğitimi**. Ankara: Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü.
- Akçura, G. (2013). **Türkiye turizminde 150 yıl**. İstanbul: Oti Holding.
- Akdeniz Turistik Otelciler ve İşletmeciler Birliği-AKTOB (2014). **Turizm istatistikleri**. AKTOB.
- Aktaş, A. (1992). Turizmde okul-sektör işbirliği ve sorunlar. İçinde Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü (ed), **Turizm Eğitimi**. Ankara: Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü.
- Aktaş, A. (1994). Üniversiter kurumlarda turizm işletmeciliği eğitimi sorunları ve çözüm yolları, İçinde Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü (ed), **Turizm Eğitimi**. Ankara: Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü.
- Arıcanlı, T. and Rodrik, D. (eds.) (1990). **The political economy of Turkey: Debt, adjustment and sustainability**. London: Macmillan.
- Arsoy, G. (1992). Örgün/yaygın eğitimde durum tespiti ve turizm eğitim sistemimizin geliştirilmesi için öneriler. İçinde Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü (ed), **Turizm Eğitimi**. Ankara: Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü.
- Avcıokurt, C., Köroğlu, A. ve Sarıoğlu, M. (2013). Türk turizminin dünya turizmindeki yeri. İçinde Şenol Çavuş, Zehra Ege ve Osman Eralp Çolakoğlu (eds), **Türk Turizm Tarihi** (s. 1-154). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Chandra, S. S., ve Sharma, R. K. (2004). **Sociology of Education**. Delhi: Atlantic Publishers.
- Çavuş, Ş., Ege, Z. Çolakoğlu, O. E. (Eds) (2013). **Türk Turizm Tarihi**. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Demirel, Ö. (1999). **Öğretme Sanatı**. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Denizer, D. (1994). Turizm eğitimi veren yüksekokulların sorunları ve çözüm önerileri. Hafta sonu semineri I: **Dört yıllık turizm yüksekokullarında eğitim-öğretim sorunları ve çözüm yolları**. Nevşehir: Nevşehir Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu.
- Doğan, H. Z. (1992). Turizm işletmeciliği ve otelcilik yüksekokullarının sorunları (Aydın örneği). İçinde Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü (ed), **Turizm Eğitimi**. Ankara: Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü.
- Eralp, Z. (1983). **Genel Turizm**. Ankara: Ankara Üniversitesi Basın-Yayın Yüksekokulu.
- Ertürk, S. (1972). **Eğitimde program geliştirme**. Ankara: Yelken-tepe Yayınları.
- Göksan, E. (1968). **Turizmoloji**. İzmir:Uğur ofset Matbaası.
- Göymen, K. (2000). Tourism and governance in Turkey. **Annals of Tourism Research**, 27: 1025–1048.
- Gürkan, T (2005). Okul öncesi eğitimde planlama ve uygulama. İçinde Mustafa Sağlam (editör), **Özel öğretim yöntemleri**, ss 101-115. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Gürkan,T. ve Gökçe, E. (1999). **Türkiye'de ve çeşitli ülkelerde ilköğretim**. Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Hacıoğlu, N. (1992). Yükseköğretimde mesleki turizm eğitimi geliştirme perspektifleri (ed) in **Turizm Eğitimi-Konferansı Workshop**, (s.91-100). Ankara: Turizm Bakanlığı.
- Hacıoğlu, N. (1994). **Yükseköğretimde turizm eğitimi sorunları ve çözüm yolları**. I. Turizm Sempozyumu. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Fakültesi Turizm İşletmeciliği Bölümü.
- Hacıoğlu, N. (2000). **Seyahat Acentacılığı ve Tur Operatörlüğü**. Bursa: Vipaş Yayınları.
- Hacıoğlu, N., Kaşlı, M., Şahin, S., ve Tetik, N. (2008). **Türkiye'de Turizm Eğitimi**. Ankara: Detay Yayıncılık.
- İçöz, O. (1994). Türkiye'de turizm eğitimi veren yüksekokulların temel sorunları ve öğrencilerin okul sonrası mesleki yaşama uyumu konusunda bir değerlendirme. Hafta sonu semineri I: **Dört Yıllık Turizm Yüksekokullarında Eğitim-Öğretim Sorunları ve Çözüm Yolları**. Nevşehir: Nevşehir Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu.
- İlkiz, O. ve Hitay, O. (1992). Türkiye'deki turizm eğitimindeki sorunlar. İçinde Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü (ed), **Turizm Eğitimi**. Ankara: Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü.
- Kalkan, O. (1994). Turizm yüksekokullarında yetiştirilen elemanlar hangi kademede çalıştırılabilir? Hafta sonu semineri I: **Dört Yıllık Turizm Yüksekokullarında Eğitim-Öğretim Sorunları ve Çözüm Yolları**. Nevşehir: Nevşehir Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu.
- Karamustafa, K. ve Kusluvan, S. (1999). **Tourism in Development: A Situational Analysis of Turkey**. Aix-En-Provence: International Center for Research and Studies in Tourism.
- Kaya, İ. (2013). Türkiye'de turizm örgütlenmesi. İçinde Şenol Çavuş, Zehra Ege ve Osman Eralp Çolakoğlu (eds), **Türk Turizm Tarihi** (s 1-154). Ankara: Detay Yayıncılık.

- Korzay, M. (1992). İleri eğitim teknolojisi ışığında Türkiye'de turizm eğitim modeli taslağı. İçinde Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü (ed), **Turizm Eğitimi**. Ankara: Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü.
- Kozak, M. (1992). Mesleki turizm eğitimi veren yükseköğretim kurumlarında ders programlarının hazırlanması. İçinde Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü, (ed), **Turizm Eğitimi**. Ankara: Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü.
- Kuşlivan, S. (1994). **Multinational enterprises in tourism: A case study of Turkey**. Yayımlanmamış Doktora Tezi. University of Strathclyde, Scottish Hotel School, Glasgow, U.K.
- Kuşlivan, S. (2015 Haziran). **Development of inbound tourism in Turkey: Successes and problem areas**. II. International tourism and Travel Studies Conference'da yapılan davetli konuşma sunumu, İstanbul, Turkey.
- Külahçı, M. (1992). Turizm sektöründe işgücünün mesleki eğitimi. İçinde Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü (ed), **Turizm Eğitimi**. Ankara: Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü.
- Lewis, C. T. ve Short, C. (1879). **A Latin Dictionary**. Oxford: Clarendon Press.
- Örs, H. (2005). **Güney Antalya Turizm Gelişim Projesi**. Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi, 16(2), s.204-210.
- Özdemir, M. (2013a). Türkiye Turizminin 150'nci, Türkiye Turing Kulübü'nün 90'nci, Turizm Bakanlığı'nın 50'nci yılı. **Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi**, 24(1), s.126-140.
- Özdemir, M. (2013b). Türk turizminin temel taşlarından: Emekli sandığı otelleri. **Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi**, 24(2), s.266 – 275.
- Özdoğan, O. N. ve Çavuş, Ş. (2013). Türk turizminin Türkiye ekonomisindeki yeri. İçinde Şenol Çavuş, Zehra Ege ve Osman Eralp Çolakoglu (eds), **Türk Turizm Tarihi** (s. 201-220). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Özkalp, E. ve Kirel, Ç. (2013). **Örgütsel Davranış**. Bursa: Ekin Kitabevi
- Özmersi, A. ve Ayata, M. A. (1992). Akdeniz Üniversitesi Antalya Meslek Yüksekokulu Turizm ve Otelcilik Programı öğrencilerinin ağırlama sektöründe yaptığı uygulama ve stajlar. İçinde Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü (ed), **Turizm Eğitimi**. Ankara: Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü.
- Pamuk, Ş (2007). **Economic change in twentieth century Turkey: Is the glass more than half full**. Working paper No. 41. The American University of Paris.
- Pelit, E. ve Güçer, E. (2006). Turizm alanında öğretmenlik eğitimi alan öğrencilerin turizm işletmelerinde yaptıkları stajları değerlendirmeler üzerine bir araştırma, **Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi**, 1, s. 39-163.
- Price-Mitchell, M. (1994). **What is Education? Insights from the World's Greatest Minds** <https://www.psychologytoday.com/blog/the-moment-youth/201405/what-is-education-insights-the-worlds-greatest-minds>, Erişim Tarihi: 26.10.2015.
- Sevgi, A. (1992). Turizm eğitimi. İçinde Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü (ed), **Turizm Eğitimi**. Ankara: Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı (2014). **Onuncu kalkınma planı turizm özel ihtisas komisyonu raporu**. Ankara: Kalkınma Bakanlığı.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı (2007). **Türkiye Turizm Stratejisi 2023**. Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü.
- Taymaz, H. (1992). **Hizmet içi eğitim. (Personel Eğitimi Geliştirme Merkezi)**. Ankara Pegem Yayınları.
- Timur, A. (1992). Türkiye'de turizm eğitiminin yapısı, uygulanan politikalar ve sonuçları. İçinde Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü (ed), **Turizm Eğitimi**. Ankara: Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü.
- Timur, A. (1994). Turizm eğitiminde darboğazlar. **Hafta sonu semineri I: Dört yıllık turizm yüksekokullarında eğitim-öğretim sorunları ve çözüm yolları**. Nevşehir: Nevşehir Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu.
- Toskay, T. (1983). **Turizm Olayına Genel Yaklaşım**. İstanbul: Der yayınları.
- Tosun, C. (1999). An analysis of the economic contribution of inbound international tourism in Turkey. **Tourism Economics**, 5 (3) s. 217-250
- Turizm Bakanlığı (1998). **Turizm 98**. Ankara: Turizm Bakanlığı
- United Nations (2010). **International recommendations for tourism statistics 2008**. New York: United Nations.
- Uysal, M. and Crompton, J. L. (1984). Determinants of demand for international tourist flows in Turkey. **Tourism Management**, 5(4), s.288-297.
- Ünlüönen, K. ve Tayfun, A. (2013). Türk turizminin Türkiye ekonomisindeki yeri. İçinde Şenol Çavuş, Zehra Ege ve Osman Eralp Çolakoglu (eds), **Türk Turizm Tarihi** (s 1-154). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Varış, F. (1996). **Eğitimde program geliştirme: Teori ve teknikler**. Ankara: Alkım Yayıncılık.

- Yarcan, S. ve Ertuna B. (2002). What you encourage is what you get: The case of Turkish inbound international tourism. **Anatolia: An International Journal of Tourism and Hospitality Research** 13, s.159–183.
- Yıldız, R. (1994). Turizm işletmeciliği ve otelcilik yükseköğretiminde uygulanan ders programlarındaki çarpıklıklar ve yeni bir ders program önerisi. Hafta sonu semineri I: **Dört yıllık turizm yükseköğretiminde eğitim-öğretim sorunları ve çözüm yolları**. Nevşehir: Nevşehir Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu.
- Yüksel, F., Bramwell, B. ve Yüksel, A. (1999). Stakeholder interviews and tourism planning at Pamukkale, Turkey. **Tourism Management** 20, s.351-360.
- <http://www.kultur.gov.tr>, <https://www.kultur.gov.tr>, (Erişim Tarihi: 24.12.2015).
- <http://www.oleyis.org.tr>, (Erişim Tarihi: 27.10.2015).
- <http://www.poyd.org>, (Erişim Tarihi: 02.12.2015).
- <http://www.toleyis.org.tr>, (Erişim Tarihi: 02.12.2015).
- <http://www.ttyd.org.tr>, (Erişim Tarihi: 02.12.2015).
- <http://www.tuik.gov.tr>, (Erişim Tarihi: 22.11.2015).
- <http://www.tureb.net>, (Erişim Tarihi: 22.11.2015).
- <http://www.turing.org.tr>, (Erişim tarihi: 02.12.2015).
- <http://www.turob.org>, (Erişim Tarihi: 27.10.2015).
- <http://www.turofed.org.tr>, (Erişim Tarihi: 27.10.2015).
- <http://www.tursab.org.tr>, <http://www.tursab.org.tr>, (Erişim Tarihi: 29.10.2015).
- <http://www.tuyed.org.tr>, (Erişim Tarihi:24.12.2015).